

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

prof. dr hab. Eleonora Zielińska

dr Agnieszka Serzysko

Wzajemne uznawanie orzeczeń probacyjnych

Warszawa 2015

Spis treści

I. Aspekty teoretyczne – uwagi wstępne.....	1
II. Akty prawa międzynarodowego dotyczące transferu osób skazanych poprzedzające Decyzję ramową 2008/947/WSiSW.....	3
III. Specyfika Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW w sprawie przekazywania środków probacyjnych i kar alternatywnych oraz jej zasadnicze postanowienia.....	8
IV. Analiza informacji zawartych w pismach nadesłanych przez sądy	27
1. Uwagi wstępne.....	27
2. Sposób rejestracji spraw	28
3. Zbiorcze zestawienie spraw	30
V. Wnioski kierowane przez sądy polskie do organów innych państw członkowskich UE w świetle badań aktowych	32
1. Ogólna charakterystyka wniosków	32
1.1. Rozpoznane sprawy – obraz liczbowy.....	32
1.2. Państwo wykonania orzeczenia	33
1.3. Rodzaje orzeczenia probacyjnego.....	33
1.4. Przekazanie/odmowa przekazania/zażalenie – dane statystyczne	34
2. Przepisy k.p.k. wdrażające Decyzję ramową w zakresie rozpoznania wniosku o przekazanie z Polski do wykonania w innym państwie członkowskim UE orzeczenia probacyjnego (rozdział 66h k.p.k.) oraz ocena ich funkcjonowania w praktyce	35
2.1. Zakres przedmiotowy	35
2.2. Zakres podmiotowy	47
2.3. Kwestia zgody skazanego	48
2.4. Państwo wykonania orzeczenia	49
2.5. Fakultatywność przekazania	52
2.6. Kwestia celów instytucji przekazania.....	52
2.7. Wybrane problemy z zakresu postępowania	53
VI. Wnioski nadesłane przez sądy państw członkowskich UE do sądów polskich w świetle badań aktowych.....	59
1. Ogólna charakterystyka wniosków	59
1.1. Polskie sądy rozpatrujące wnioski o uznanie orzeczenia probacyjnego pochodzące z innych państw członkowskich UE – obraz liczbowy (rozdział 66i k.p.k.)	59
1.2. Państwo wydania orzeczenia	59
1.3. Rodzaje orzeczenia probacyjnego.....	60

1.4. Przekazanie/odmowa przekazania/zażalenia – dane statystyczne	60
2. Przepisy k.p.k. wdrażające decyzję ramową w zakresie rozpoznania wniosku o wykonanie w Polsce orzeczenia probacyjnego wydanego w innym państwie członkowskim UE (rozdział 66i k.p.k.) oraz ocena ich funkcjonowania w praktyce	60
2.1. Zakres przedmiotowy	61
2.2. Inne przesłanki dopuszczalności przyjęcia orzeczenia do wykonania.....	66
2.3. Uzyskanie uzupełniających informacji.....	67
2.4. Odmowa wykonania orzeczenia.....	69
2.5. Dostosowywanie kary	74
VII. Uwagi końcowe	77
Wykaz załączników	1
Załączniki	2
Załącznik nr 1.....	2
Załącznik nr 2.....	1
Załącznik nr 4.....	1
Załącznik nr 5.....	2

I. Aspekty teoretyczne – uwagi wstępne

Celem badań IWS było przedstawienie zasadniczych założeń instytucji wzajemnego uznawania orzeczeń związanych z poddaniem sprawcy próbie (dalej „orzeczeń probacyjnych”¹) w świetle prawa unijnego i polskiego oraz zbadanie jak przepisy te są stosowane w praktyce sądowej.

W związku z takimi wstępnymi założeniami opracowanie uwzględnia dwa aspekty zagadnienia: teoretyczny i empiryczny, chociaż z uwagi na wątpliwość materiału badawczego nie wyodrębnia się w nim dwóch oddzielnych części. Na pierwszy składa się omówienie uregulowań międzynarodowych oraz unijnych dotyczących problemu uznawania tego typu orzeczeń. W tym nurcie zamyka się ponadto analiza przepisów kodeksu postępowania karnego (dalej „k.p.k.”) wdrażających te uregulowania do prawa polskiego, przeprowadzona przy uwzględnieniu polskiej literatury przedmiotu oraz orzecznictwa sądowego, a także próba oceny sposobu implementacji przepisów unijnych do prawa polskiego.

Drugi aspekt zagadnienia stanowi omówienie badań empirycznych, przeprowadzonych na podstawie informacji uzyskanych z sądów i Ministerstwa Sprawiedliwości oraz zaprezentowanie wyników tych badań. W szczególności podjęto próbę dokonania oceny prawidłowości praktyki polskich sądów decydujących o przekazaniu do wykonania w innym państwie członkowskim UE wydanego w Polsce orzeczenia probacyjnego oraz podejmujących decyzję o wnioskowaniu do innego państwa członkowskiego UE o wykonanie tam orzeczenia probacyjnego wydanego w Polsce.

Warto na wstępie podkreślić, że instytucja uznawania orzeczeń probacyjnych została przyjęta do polskiego k.p.k. wskutek implementacji Decyzji ramowej Rady 2008/947/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków

¹ Rozumienie tego zbiorczego pojęcia w świetle prawa unijnego oraz prawa polskiego zostanie wyjaśnione przy omawianiu odpowiednich aktów prawnych.

wynikających z kar alternatywnych (dalej „Decyzja ramowa 2008/947/WSiSW”)² na podstawie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym³ (dalej „ustawa zmieniająca k.p.k.”).

Na podstawie ww. ustawy wprowadzono do k.p.k. dwa nowe rozdziały: 66h oraz 66i. Pierwszy dotyczy sytuacji, gdy sądy polskie występują do innego państwa członkowskiego UE o wykonanie orzeczenia skazującego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, karę ograniczenia wolności, samoistnie orzeczony środek karny, a także orzeczenia o warunkowym zwolnieniu oraz warunkowym umorzeniu postępowania. Drugi odnosi się do sytuacji, w której inne państwo członkowskie UE występuje do RP o wykonanie orzeczenia probacyjnego.

Przepisy rozdziałów 66h oraz 66i k.p.k. weszły w życie w dniu 1 stycznia 2012 r.

² Dz. Urz. UE L 327/27. Decyzja ta została w niewielkim stopniu zmieniona Decyzją ramową 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. zmieniającą Decyzje ramowe 2002/584/WSiSW, 2005/214/WSiSW, 2006/783/WSiSW, 2008/909/WSiSW oraz 2008/947/WSiSW i tym samym wzmacniająca prawa procesowe osób oraz ułatwiająca stosowanie zasady wzajemnego uznawania do orzeczeń wydanych pod nieobecność danej osoby na rozprawie. W związku z tym, że wdrożenie przepisów omawianej decyzji ramowej do polskiego prawa nastąpiło po wydaniu ww. opinii nie było potrzeby modyfikacji przepisów rozdziału 66h i 66 i k.p.k.

³ Decyzja ramowa Rady 2008/947/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych, Dz. U. z 2011 r. Nr 240, poz. 1430.

II. Akty prawa międzynarodowego dotyczące transferu osób skazanych poprzedzające Decyzję ramową 2008/947/WSiSW

Działania mające na celu umożliwienie przekazywania między państwami do wykonania orzeczeń probacyjnych podejmowane były początkowo w ramach Rady Europy. Ich efektem była Konwencja Rady Europy z dnia 30 listopada 1964 r. o nadzorze nad warunkowo skazanymi lub warunkowo zwolnionymi⁴ („Konwencja z 1964 r.”). Została ona jednak ratyfikowana przez stosunkowo niedużą liczbę państw (łącznie 20), w tym tylko przez 12 państw członkowskich UE. Polska nie przystąpiła do Konwencji z 1964 r. W świetle bowiem art. 23 ust. 1 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW z dnia 6 grudnia 2011 r. jej postanowienia zastąpiły odpowiednie postanowienia Konwencji z 1964 r.

Jedynym wiążącym RP aktem prawnym, przewidującym przejęcie do wykonania orzeczeń probacyjnych jest nadal obowiązująca, dwustronna umowa pomiędzy Polską a Austrią o wzajemnym wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach karnych z dnia 19 kwietnia 1990⁵. Umowa ta ma szerszy zakres stosowania niż ww. konwencja. Dotyczy bowiem nie tylko wykonywania środków związanych z poddaniem sprawców próbie⁶, lecz również orzeczeń skazujących na bezwzględne pozbawienie wolności. Umowa ta w rozdziale IV zawiera wiele specyficznych uregulowań dotyczących środków związanych z poddaniem sprawcy próbie m.in. zawiera legalną definicję probacji⁷, określa, na czym polega przejęcie dozoru (art.

⁴Konwencja ta weszła w życie 22 sierpnia 1975 r. po uzyskaniu 3 ratyfikacji, http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-conventions/treaty/051/signatures?p_auth=hYT0AJAa.

⁵ Umowa pomiędzy Polską a Austrią o wzajemnym wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach karnych z dnia 19 kwietnia 1990 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 14, poz. 58.

⁶ W myśl art. 1 ww. umowy w odniesieniu do polskich orzeczeń warunkowych stosuje się ją do orzeczeń dotyczących warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, warunkowego zwolnienia i warunkowego umorzenia postępowania. W odniesieniu do orzeczeń sądów austriackich umowie podlega całkowite lub częściowe warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności, warunkowe zawieszenie wykonania środków zabezpieczających, warunkowe zwolnienie z odbycia kary pozbawienia wolności lub stosowania środków zabezpieczających oraz orzeczenie o winie bez wymierzenia kary i warunkowe umorzenie postępowania.

⁷ W myśl art. 23 ust. 1 ww. umowy objęcie dozorem polega na ustanowieniu środków przewidzianych przez prawo państwa wykonania, mających na celu przystosowanie osoby skazanej do życia w społeczeństwie oraz na kontroli postępowania skazanego, aby w razie konieczności podjąć decyzję o uchyleniu warunkowej sankcji karnej.

24), przyjmuje zasadę, że przekazanie dozoru nad karami warunkowymi następuje wyłącznie do państwa obywatelstwa skazanego (art. 23 ust. 1) i nie wymaga jego zgody, określa jakie podmioty są uprawnione do złożenia wniosku, wprowadza zasadę, że dozór jest sprawowany zgodnie z prawem państwa wykonania (art. 23), które ma prawo dostosować orzeczone środki i kary do własnych regulacji prawnych, przy czym sposób adaptacji powinien uwzględniać w możliwie największym stopniu środki orzeczone w państwie wydania wyroku (przy zachowaniu zakazu *reformationis in peius*) (art. 24 ust. 2–4). Zawiera także zamknięty katalog negatywnych przesłanek stosowania Konwencji (wspólnych dla środków izolacyjnych i wolnościowych). Wprowadza ponadto zasadę, że do uchylecia lub zmiany warunkowej sankcji karnej (a także do ułaskawienia skazanego) właściwe jest wyłącznie państwo wydania wyroku. Skazany natomiast może być objęty amnestią przez oba państwa (art. 26).

Z nieoficjalnych danych uzyskanych w Ministerstwie Sprawiedliwości wynika, że w praktyce umowa ta nie była stosowana w odniesieniu do środków probacyjnych⁸. Brakuje informacji, które wskazywałyby, aby była w tym zakresie stosowana po wejściu w życie Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW, chociaż formalnie rzecz biorąc nie ma takich przeszkód. W świetle bowiem art. 23 ust. 2 ww. decyzji ramowej państwa członkowskie mogą nadal stosować obowiązujące po dniu 6 grudnia 2008 r. dwustronne i wielostronne umowy lub uzgodnienia. Zastrzega się jednak w tym przepisie, że stosowanie tych umów może dotyczyć tylko tych uregulowań, „które pozwalają na rozszerzenie celów niniejszej decyzji ramowej⁹ i przyczyniają się do dalszego uproszczenia lub usprawnienia procedur nadzoru nad przestrzeganiem warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych”. Pod tymi warunkami mogą też zawierać nowe umowy bilateralne i wielostronne (art. 23 ust. 3).

⁸ Por. R. Kierzyńska, *Wzajemne uznawanie środków probacyjnych i kar alternatywnych w Unii Europejskiej* (rozprawa doktorska), niepublikowana, lecz dostępna w bibliotece WPIA UW, s. 89 i n. Rozprawa ta stanowi najpełniejsze i najbardziej kompetentne w polskiej literaturze przedmiotu opracowanie tematu wzajemnego uznawania środków probacyjnych. Warto podkreślić, że w trakcie negocjacji decyzji ramowej autor pełnił funkcję przedstawiciela Polski w grupie roboczej COPEN (*Coopération en Matière Pénale*), stanowiącej organ przygotowawczy Rady UE, gdzie toczyły się prace na poziomie eksperckim.

⁹ „As they allow the objectives of this framework decision to be extended or enlarged and help to simplify or facilitate further the procedure for the supervision of probation measure and alternative sanctions”.

Informacja o umowach wiążących dane państwo członkowskie UE w tym zakresie powinna być przekazana Radzie oraz Komisji (art. 23 ust. 4) ww. decyzji ramowej.

Rzadkie korzystanie z dostępnych instrumentów wzajemnego uznawania orzeczeń skazujących na środki probacyjne, przed wejściem w życie Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW, nie było specyfiką tylko polską, lecz miało charakter powszechny. Przyczyny tego stanu rzeczy, jak wskazuje R. Kierzyńska¹⁰, upatrywano przede wszystkim w realnych trudnościach prawnych i faktycznych łączących się z przekazaniem dozoru nad karą warunkowo zawieszoną do innego państwa.

Wiązało się to z tym, że przekazywanie sankcji i środków probacyjnych lub alternatywnych do wykonania w innym państwie jest zadaniem niezwykle złożonym. Wpływa na to zarówno fakt wzajemnego współistnienia w większości systemów prawnych wielu odmian takich środków lub sankcji, jak też różnorodność związanych z nimi obowiązków próby¹¹. Przy czym pewne obowiązki, nakazy lub zakazy orzekane są w poszczególnych państwach w odmiennych stadiach postępowania karnego. W niektórych funkcjonują jako alternatywy dla wyroku skazującego, w niektórych państwach jako kary samoistne lub środki alternatywne dla kar izolacyjnych, w innych zaś jako warunki zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności (lub również innych kar). Zdarza się także, iż w danym systemie prawnym współwystępują takie same środki funkcjonujące w różnych charakterach.

Wszystko to może powodować, że po przejściu orzeczenia do wykonania pojawiają się problemy z wyborem reżimu prawnego właściwego dla czynności procesowych podejmowanych w postępowaniu wykonawczym. Wynikają one także z tego, co określa się jako „względną ostateczność” orzeczeń nakładających sankcje i środki związane z poddaniem sprawcy próbie. Ta „względność” wiąże się z okolicznością, że w okresie próby może zajść potrzeba zmiany treści orzeczenia poprzez modyfikację nałożonych na sprawcę obowiązków albo w razie uchylenia się sprawcy

¹⁰ Por. R. Kierzyńska, rozprawa doktorska *Wzajemne uznawanie środków probacyjnych i kar alternatywnych w Unii Europejskiej*, niepublikowana lecz dostępna w bibliotece WPIA UW, s. 89.

¹¹ Wynika to jasno z opublikowanego w dniu 30.04.2004 r. przez Komisję studium *Zielona księga o zbliżaniu, wzajemnym uznawaniu i wykonywaniu sankcji karnych w Unii Europejskiej* (COM(2004)334), uwzględniającego także kary i środki związane z poddaniem sprawcy próbie oraz sankcje alternatywne.

od wykonania obowiązków może wystąpić konieczność zarządzenia wykonania zawieszanej kary pozbawienia wolności lub orzeczenia tej kary w charakterze kary zastępczej. Powstaje wówczas problem konkurencji reżimów prawnych, według których zmiany te mają zachodzić: czy według przepisów państwa wydania orzeczenia czy państwa, w którym jest ono wykonywane¹².

Warto równocześnie zwrócić uwagę, że Polska należy do grupy państw europejskich, w których liczba osób poddanych probacji jest najwyższa. Według danych Rady Europy zawartych w raporcie SPACE II¹³ w 2011 r. karę wolnościową połączoną z dozorem lub poddaniem sprawcy próbie odbywało w Polsce 244 091 osób, podczas gdy we Francji 184 284 osób, w Niemczech 156 440 osób, w Anglii i Walii 162 675 osób. Według tego samego raportu Polska jest państwem, w którym liczba osób poddanych próbie na 100 000 mieszkańców jest najwyższa w Europie¹⁴ i wynosi 633,5 osób, podczas gdy we Francji tylko 283,5 osób, w Niemczech 191,4 osób, w Anglii i Walii 289,6 osób¹⁵.

Polacy często emigrują, korzystając z zasady swobodnego przepływu osób. Powoduje to często trudności z wykonywaniem środków probacyjnych. Możliwość przekazania orzeczenia do wykonania innemu państwu członkowskiemu UE, która polega w pierwszym rzędzie na transferze nadzoru nad warunkami i obowiązkami nałożonymi na skazanego w związku z poddaniem go próbie, może tym problemom zapobiec. Wskazuje to na duży potencjał praktyczny transferu kar i środków

¹² R. Kierzyńska, rozprawa doktorska *Wzajemne uznawanie środków probacyjnych i kar alternatywnych w Unii Europejskiej*, niepublikowana lecz dostępna w bibliotece WPIA UW, s. 89.

¹³ Projekt SPACE II zawierający statystyki krajów członkowskich Rady Europy dotyczące liczby osób odbywających karę wolnościową pod dozorem lub z poddaniem próbie oraz wskaźnik takich osób na 100 000 ludności jest realizowany przez Uniwersytet w Lozannie,

<http://wp.unil.ch/space/space-ii/space-ii-2011-main-indicators/>.

¹⁴ Warto dodać, że według tego samego raportu najwięcej w Europie takich środków w 2011 r. zastosowano w Turcji (400 494 osób), co oznaczało jednak niższy wskaźnik na 100 000 mieszkańców (546, 2 osób) niż w Polsce. Tamże.

¹⁵ Podobne ustalenia, aczkolwiek przy innych danych liczbowych wynikają z raportu sporządzonego na zlecenie Kwakerskiej Rady do Spraw Europejskich (*The Quaker Council for European Affairs*, QCEA). Polska z przeszło liczbą 171 000 orzekanych rocznie kar związanych z poddaniem sprawcy próbie plasuje się w świetle tego raportu w Europie na 2 miejscu (po Anglii i Walii, gdzie liczba ta wynosi 190 000). Znajdujące się na 3 miejscu Niemcy mają o połowę mniej orzeczonych środków probacyjnych. Por. M. Loffmann, F. Morten, *Investigating Alternatives to Imprisonment. Within Council of Europe Member States*, Brussels 2010. Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE II, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting-/prisons/space_ii, s. 14, s. 34.

probacyjnych między państwami członkowskimi UE i rodzi uzasadnione nadzieje na szerokie wykorzystanie przez Polskę w relacjach z innymi państwami członkowskimi UE Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW.

III. Specyfika Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW w sprawie przekazywania środków probacyjnych i kar alternatywnych oraz jej zasadnicze postanowienia

Przyjęcie Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW miało miejsce na ostatnim etapie tworzenia w ramach UE w miarę jednolitego systemu uznawania i przekazywania do wykonania orzeczeń sądowych nakładających różne sankcje karne. Wydanie tej decyzji bezpośrednio poprzedzało przyjęcie Decyzji ramowej Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej (dalej: „Decyzja ramowa 2008/909/WSiSW”)¹⁶. Potem doszło tylko do wydania Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony¹⁷. Wcześniej już przyjęto decyzje ramowe m.in. dotyczące wzajemnego uznawania kar pieniężnych oraz nakazów konfiskaty. W związku z tym w art. 1 ust. 3 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW wskazuje się, jakich wyroków decyzja nie dotyczy i jakie akty prawa unijnego mają w takich sytuacjach zastosowanie¹⁸.

Nie wchodząc w szczegółową analizę kolejnych unijnych aktów prawnych dotyczących wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, warto zwrócić uwagę na ogólną tendencję rozwojową w tym zakresie. Treść kolejnych decyzji ramowych

¹⁶ Decyzja ramowa Rady 2008/909/WSiSW o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w UE, Dz. Urz. UE L 327/27.

¹⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13.12.2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony, Dz. Urz. UE L 338/2 z 21 grudnia 2011,

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32011L0099>.

¹⁸ Mowa jest tam o wyrokach skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności objętych zakresem zastosowania Decyzji ramowej 2008/909/WSiSW oraz o orzeczeniach skazujących na kary pieniężne oraz zawierających nakazy konfiskaty wchodzących w zakres zastosowania Decyzji ramowej Rady 2005/214/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym (dalej „Decyzja 2005/214/WSiSW”) oraz Decyzji ramowej Rady 2006/783/WSiSW z dnia 6 października 2006 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do nakazów konfiskaty. Analogiczne zastrzeżenie dotyczące kar pieniężnych znajduje się też we wcześniejszej Decyzji ramowej 2008/909/WSiSW.

dowodzi, że zasada wzajemnego zaufania, stanowiąca fundament uznawania orzeczeń sądowych wydawanych w innych państwach członkowskich UE, stopniowo podlegała istotnym ograniczeniom i modyfikacjom w stosunku do pierwszego unijnego aktu prawnego z tej serii w postaci Decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (dalej „Decyzja ramowa 2002/584/WSiSW o ENA”)¹⁹.

Tendencja ta przejawia się również w omawianej decyzji ramowej, która przewiduje możliwość złożenia przez państwo członkowskie UE zastrzeżenia do przepisu zawierającego klauzulę wyłączającą badanie podwójnej karalności w odniesieniu do przestępstw umieszczonych na specjalnej liście oraz utrzymuje rozszerzoną możliwość stosowania procedury dostosowania treści orzeczeń wydanych w innym państwie do prawa obowiązującego w państwie wykonania. Fakt, iż decyzja ta jest najbardziej złożonym aktem prawnym z serii uregulowań unijnych dotyczących uznawania orzeczeń sprawia, że zawiera ona również inne klauzule wyłączające niewystępujące w pozostałych decyzjach ramowych. Przykładem jest możliwość złożenia zastrzeżenia przez państwo wykonania, że nie będzie stosować sankcji albo kar zastępczych w razie uchylania się skazanego od dozoru lub w przypadku nieprzestrzegania obowiązków próby. Wskazać tu można również oryginalne rozwiązania umożliwiające dostosowanie modelu uznawania i wykonywania sankcji i środków alternatywnych do potrzeb systemu prawnego danego państwa członkowskiego UE. Warto już w tym miejscu zaznaczyć, że RP skorzystała ze wszystkich możliwości złożenia zastrzeżeń²⁰.

Z treści art. 1 omawianej decyzji ramowej wynikają trzy równorzędne cele jej wprowadzenia. Po pierwsze, ułatwienie społecznej rehabilitacji osób skazanych. Po drugie, skuteczniejsza ochrona ofiar i ogółu społeczeństwa przed przebywającym na

¹⁹ Decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi, Dz. Urz. UE L 190/1 z 18.07.2002 r.

²⁰ Por. Powiadomienie i oświadczenia Rzeczypospolitej Polskiej dokonywane w związku z Decyzją ramową 2008/947/WSiSW,

<https://bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/wspolpraca-miedzynarodowa/prawo-unii-europejskiej/wspolpracasadowa-w-sprawach-karnych>.

wolności sprawcą warunkowo skazanym. Po trzecie, ułatwienie stosowania środków probacyjnych oraz sankcji alternatywnych wobec sprawców, którzy nie mieszkają w państwie wydania orzeczenia. W motywie 8 preambuły w kontekście celów omawianej decyzji ramowej podkreśla się potrzebę reintegracji osoby skazanej ze społeczeństwem poprzez umożliwienie jej utrzymywania relacji rodzinnych, oraz podtrzymywania więzi językowych, kulturalnych i innych. Równocześnie zwraca się uwagę na to, że przez lepsze monitorowanie wypełniania przez osobę skazaną środków probacyjnych oraz sankcji alternatywnych zapobiega się recydywie, co przyczyniać się będzie do lepszej ochrony osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz ogółu społeczeństwa.

Określając swój zakres przedmiotowy decyzja ramowa stosuje dwie techniki regulacji. Z jednej strony wskazuje, do jakich środków ma zastosowanie, a z drugiej strony przewiduje wyraźne wyłączenia swego stosowania (art. 1 ust. 3). O wyłączeniach tych była już mowa powyżej, dlatego należy skoncentrować się na tych środkach, do których ta decyzja ma zastosowanie.

Z przepisu art. 1 ust. 2 oraz art. 2 wynika, że niniejsza decyzja ramowa może być stosowana do uznawania wyroków (ewentualnie decyzji probacyjnych), do przekazania (transferu) odpowiedzialności za sprawowanie nadzoru w związku z zastosowanym środkiem probacyjnym lub sankcją alternatywną, jak też do wszelkich innych decyzji związanych z takim uznawaniem lub transferem.

Warto zwrócić uwagę, że w Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW używa się zarówno pojęcia „wyrok”, jak też „decyzja”. Zgodnie z definicją przyjętą w art. 2 decyzji ramowej przez wyrok (*judgment*) rozumie się każde wydane przez sąd prawomocne orzeczenie lub nakaz, z którego wynika, że dana osoba fizyczna popełniła przestępstwo, za które została wymierzona sankcja.

Wprawdzie w tym przepisie nie wspomina się o tym wyraźnie, ale wydaje się, że możliwość uznania wyroku nie jest ściśle uzależniona od tego, czy danej osobie fizycznej można przypisać winę. W omawianym przepisie mowa jest o popełnionym przestępstwie (*criminal offence*), lecz wydaje się, że chodzi tu raczej o podkreślenie kryminalnego charakteru czynu i wyłączenie zastosowania ww. decyzji ramowej, np. do wykroczeń niż zwrócenie uwagi na potrzebę wypełnienia wszystkich warunków

odpowiedzialności za czyn zabroniony, zgodnie z zasadą *nullum crimen sine culpa*. Wskazuje na to motyw 16 preambuły, w którym podkreśla się, że państwo członkowskie UE może odmówić uznania wyroku (ewentualnie decyzji probacyjnej) wydanego wobec osoby np. chorej umysłowo, która nie została uznana za winną popełnienia przestępstwa, lecz którą w wyroku skierowano na leczenie, pod warunkiem jednak gdy leczenia takiego, w świetle prawa krajowego, nie można w państwie wykonania nadzorować. Z przepisu tego jednak *a contrario* wynika, że jeśli taka możliwość nadzoru jest przewidziana w prawie krajowym, to nie można odmówić przyjęcia orzeczenia do wykonania. Warto dodać, że chodzi tu raczej wyłącznie o leczenie dobrowolne, gdyż przymusowe umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym np. tytułem środka zabezpieczającego, spełniałoby już kryteria pozbawienia wolności.

Z listy wymienionych w art. 2 sankcji wynika, że ww. decyzję ramową stosuje się do wszystkich wariantów modelowych poddania sprawcy próbie, które wykształciły w procesie ewolucji instytucji „warunkowego skazania”²¹, a także różnych, znanych w państwach członkowskich UE, niefinansowych kar alternatywnych do pozbawienia wolności. Fakt, iż dany obowiązek ma w jednym państwie charakter samoistnej kary alternatywnej, w drugim zaś jest warunkiem zawieszenia, czy jednym z obowiązków próby, nie może ograniczać możliwości przekazania orzeczenia do wykonania między tymi państwami.

A więc Decyzję ramową 2008/947/WSiSW stosuje się po pierwsze, w odniesieniu do orzeczenia wymierzającego karę lub środek związany z pozbawieniem wolności, z ustalonym z góry warunkowym zwolnieniem (*conditional release*²²) (art. 2 ust. 1 lit. a).

²¹ W historycznym rozwoju prawa karnego pojawiały się różne formy warunkowej rezygnacji z ukarania sprawcy. W dużym uproszczeniu można stwierdzić, że przybierało to postać rezygnacji ze ścigania za przestępstwo (system skandynawski), ze skazania za nie (system anglo-amerykański) lub z wykonania już orzeczonej kary (system francusko-belgijski). Z biegiem czasu doszło do konwergencji tych systemów oraz do równoległego występowania w danym systemie prawa kilku z nich. Dlatego też obecnie różnice między tymi modelami systemowymi nie są tak znaczne jak pierwotnie.

²² Zgodnie z treścią art. 2 ust. 6 warunkowe zwolnienie oznacza prawomocną decyzję właściwego organu lub prawomocną decyzję wynikającą z prawa krajowego, na mocy której następuje przedterminowe zwolnienie skazanego z odbywanej kary więzienia lub innego środka związanego

Po drugie, do kar orzeczonych z zawieszeniem wykonania w części lub całości (*suspended sentence*) z równoczesnym nałożeniem na skazanego (w wyroku lub na mocy oddzielnej decyzji²³) jednego lub więcej obowiązków próby (art. 2 ust. 2 ust. 1 lit. b).

Po trzecie, do wyroków warunkowych (*conditional sentence*), tzn. takich, w których warunkowo odstępuje się od orzeczenia kary w ogóle nakładając, w tym samym wyroku, na osobę skazaną określone środki probacyjne (art. 2 ust. 1 lit. c) zalicza się tu także sytuację, gdy zamiast kary pozbawienia wolności (lub środka związanego z pozbawieniem wolności) nakłada się na osobę skazaną jeden lub więcej środków probacyjnych (art. 2 ust. 3).

Po czwarte, do wyroków skazujących na kary alternatywne (*alternative sanctions*), czyli inne niż kara więzienia lub środek związany z pozbawieniem wolności albo kara pieniężna, połączone z nałożeniem obowiązku lub określonego nakazu czy zakazu (art. 2 ust. 1d w związku z ust. 4).

„Decyzja probacyjna” w rozumieniu omawianej decyzji ramowej, w odróżnieniu od wyroku, nie musi być wydana przez organ sądowy, lecz może również pochodzić od innego właściwego organu, kompetentnego, w świetle prawa krajowego państwa członkowskiego UE, do podejmowania decyzji w przedmiocie warunkowego zwolnienia lub nakładania środków probacyjnych. Podstawą jednak takiej decyzji musi być zawsze wyrok sądowy ustalający popełnienie przestępstwa (art. 2 ust. 5).

„Środek probacyjny” to jakiegokolwiek zobowiązanie lub nakaz nałożony na osobę fizyczną przez uprawniony organ państwa wydania orzeczenia, zgodnie z jego prawem wewnętrznym, w związku z wydaniem orzeczenia skazującego z zawieszeniem wykonania orzeczonej kary, z wyrokiem warunkowym lub warunkowym zwolnieniem (art. 2 ust. 7).

Uzupełnienie tych przepisów stanowi art. 4 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW, w którym szczegółowo wyjaśnia się, do jakich typów środków probacyjnych oraz

z pozbawieniem wolności połączone z zastosowaniem wobec niego jednego lub więcej środków probacyjnych.

²³ To co rozumie się pod pojęciem decyzji probacyjnej wyjaśnia art. 2 ust. 5. Definicję środka probacyjnego zawarto w ust. 7 art. 2 decyzji ramowej.

sankcji alternatywnych może mieć ona zastosowanie. W przepisie tym wymienia się zobowiązanie osoby skazanej do: informowania wskazanego organu o każdej zmianie miejsca zamieszkania lub zatrudnienia (a), zobowiązanie do nieprzebywania we wskazanych miejscowościach, obszarach lub miejscach (b), do stosowania się do ograniczeń dotyczących opuszczania terytorium kraju wykonującego orzeczenie (c), zobowiązanie do wykonywania poleceń co do sposobu zachowania się²⁴, miejsca pobytu²⁵, kształcenia się lub szkolenia zawodowego²⁶, sposobu spędzania wolnego czasu²⁷ lub też ograniczeń lub warunków w zakresie prowadzenia działalności zawodowej²⁸(d), zobowiązanie do przestrzegania nakazu stawiania się w określonym czasie przed określonym organem (e), zobowiązanie do przestrzegania zakazu kontaktowania się z określonymi osobami (f), zobowiązanie do przestrzegania nakazu unikania kontaktu z określonymi przedmiotami, które służyły lub mogą służyć do popełnienia przestępstwa (g), zobowiązanie do wykonania obowiązku wynagrodzenia szkody wyrządzonej przestępstwem lub przedstawienia dowodu jego wypełnienia (h), zobowiązanie do wykonania nakazu pracy społecznie użytecznej (i), zobowiązanie do współpracy z kuratorem lub pracownikiem społecznym (j) lub do poddania się terapii, w tym odwykowej (k).

Równocześnie zastrzega się, że państwa członkowskie UE mogą rozszerzyć powyższą listę środków probacyjnych, powiadamiając o tym Sekretariat Generalny Rady (art. 4 ust. 2).

Warto dodać, że w części dyrektywnej omawianej decyzji ramowej nie wymienia się dozoru elektronicznego. Wspomina się o nim natomiast w motywie 11 preambuły, przewidując możliwość stosowania monitoringu elektronicznego jako środka nadzorowania procesu wykonywania środka probacyjnego lub kary alternatywnej. Sformułowanie to, jak też kontekst, w jakim mówi się o dozorcze elektronicznym,

²⁴ W motywie 10 preambuły jako przykład podaje się nakaz zaprzestania konsumpcji alkoholu.

²⁵ Jako przykład w motywie 10 preambuły podaje się tu nakaz opuszczenia lokalu wspólnie zajmowanego z ofiarą przemocy domowej.

²⁶ Jako przykład podaje się zobowiązanie do odbycia kursu prawa jazdy dla „bezpiecznego” kierowcy.

²⁷ Przykładowo wymienia się tu obowiązek zaprzestania uprawianie określonego rodzaju sportu.

²⁸ Z motywu 10 preambuły wynika, że może to oznaczać nakaz zmiany środowiska zawodowego. Nie może natomiast dotyczyć nadzoru nad przestrzeganiem orzeczonego w wyroku zakazu wykonywania zawodu orzeczonego, gdyż nie ma on charakteru warunkowego.

wydają się równocześnie wykluczać możliwość zastosowania omawianej decyzji ramowej do uznawania wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności wykonywaną chociażby częściowo w warunkach aresztu domowego z zastosowaniem dozoru elektronicznego. Podnosi się również, że przeciwko takiej możliwości przemawia treść art. 2 ust. 2, który wymaga, aby zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności miało miejsce w samym wyroku skazującym (*when the sentence is passed*), a nie wskutek późniejszej decyzji penitencjarnej, co zazwyczaj ma miejsce w przypadku monitoringu elektronicznego, który traktowany jest jako sposób wykonywania kary pozbawienia wolności. Oznacza to jednak równocześnie, że np. zezwolenie na odbycie w systemie dozoru elektronicznego reszty kary pozbawienia wolności, można uznać za odpowiadające przewidzianej w decyzji ramowej definicji „zwolnienia warunkowego”²⁹.

W art. 5 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW określa się kryteria, jakie musi spełniać państwo, do którego przekazuje się wyrok w celu jego wykonania. Kryteria te mają charakter mieszany, prawno-faktyczny i nie odnoszą się do państwa, którego obywatelstwo posiada osoba skazana (co jest typowe przy innych decyzjach ramowych w sprawie uznawania orzeczeń), lecz wyłącznie do państwa, w którym osoba skazana ma miejsce pobytu. Warunkiem przekazania jest, aby pobyt osoby w danym państwie miał charakter legalny oraz spełniał warunki pobytu stałego (zwykłego) (*Member State in which the sentenced person is lawfully and ordinarily residing*). Decyzja ramowa nie określa, co należy rozumieć pod pojęciem *ordinarily residing*. W języku angielskim przyjmuje się zwykle, że chodzi w tym przypadku o regularne, zwyczajowe aktualne prowadzenie życia w danym miejscu (z powodu pracy, nauki itp.), niezależnie od tego, jak długo to trwa oraz pomimo czasowych lub okolicznościowych nieobecności w tym miejscu. Podkreśla się przy tym, że ta sama osoba może w tym samym czasie *ordinarily residing* w więcej niż jednym państwie,

²⁹ Por. R. Kierzyńska, rozprawa doktorska *Wzajemne uznawanie środków probacyjnych i kar alternatywnych w Unii Europejskiej*, niepublikowana lecz dostępna w bibliotece WPIA UW, s. 181. Por. też wskazaną tam literaturę.

co odróżnia to pojęcie od pojęcia *domicile*, przez które rozumie się stałe miejsce zamieszkania, które jest jedno³⁰.

Warto zwrócić uwagę, że wymóg stałego legalnego pobytu jest kategorią nową, która dotychczas nie pojawiała się w aktach prawnych z zakresu współpracy sądowej w sprawach karnych³¹. Trudno więc przy jego interpretacji powoływać się na inne akty prawa unijnego.

Niemniej pomocna, chociażby częściowo, może być wykładnia „miejsca pobytu/zamieszkania” dokonana przez Trybunał Sprawiedliwości UE w kontekście art. 4 ust. 6 Decyzji ramowej 2002/584/WSiSW o ENA w wyrokach z dnia 17 lipca 2008 r. w sprawie C-66/08 *Kozłowski*³² oraz z dnia 6 października 2009 r. w sprawie C-123/08 *Wolzenburg*³³.

W pierwszej z tych spraw Trybunał orzekł, że osoba, której nakaz dotyczy „ma miejsce zamieszkania” w państwie członkowskim wykonania nakazu, jeżeli ustanowiła rzeczywiste miejsce zamieszkania w tym państwie. Natomiast „przebywa” w nim, jeżeli w następstwie odpowiednio długiego, trwałego pobytu w tym państwie, stworzyła z nim więzi porównywalne z tymi, które są wynikiem posiadania miejsca zamieszkania. W związku z tym organ sądowy wykonujący nakaz, w celu ustalenie więzi danej osoby z państwem członkowskim wykonania nakazu pozwalającej na stwierdzenie, czy dana osoba tam „przebywa”, powinien dokonać całościowej oceny kilku obiektywnych elementów charakteryzujących sytuację, w której znajduje się ta osoba. Powinien wziąć pod uwagę długość, charakter i warunki pobytu, a także więzi rodzinne i ekonomiczne, które utrzymuje dana osoba z państwem członkowskim wykonania nakazu. Z orzeczenia tego wynika, co potwierdzono również w wyroku w sprawie *Wolzenburg*, że faktyczna przesłanka stałego pobytu nie może być

³⁰https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/258236/ordinaryresidence.pdf.

³¹ W art. 4 ust. 6 Decyzji ramowej 2002/584/WSiSW o ENA stosuje się pojęcie państwa pobytu (*staying in*). W art. 4 ust. 1 Decyzji ramowej 2005/214/WSiSW jest mowa o państwie, w którym osoba „zwykle zamieszkuje” (*normally resident*). W art. 4 ust. 1 lit. a Decyzji ramowej 2008/909/WSiSW mowa jest o państwie „którego osoba skazana jest obywatelem i w którym mieszka” (*lives*). Żaden z tych aktów prawnych nie zawiera odniesienia do legalnego charakteru pobytu.

³² <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-66/08>.

³³ <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-123/08>.

utożsamiana z posiadaniem lub nieposiadaniem prawnego zezwolenia na pobyt. W konsekwencji Trybunał uznał, że wymagane zezwolenia nie mogą mieć dla celów Europejskiego Nakazu Aresztowania (dalej „ENA”) charakteru konstytutywnego³⁴.

Charakter konstytutywny wydaje się mieć natomiast przewidziany w Decyzji ramowej 2002/584/WSiSW o ENA wymóg, aby pobyt ten w państwie wykonania orzeczenia był zgodny z prawem (*lawful*). Z przepisu tego nie wynika, o zgodność z jakim prawem chodzi: czy z prawem państwa wydania orzeczenia, czy z prawem państwa wykonania orzeczenia, czy też chodzi o legalność pobytu w świetle prawa unijnego. Wydaje się, że decydujące znaczenie ma tu zgodność z prawem unijnym, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że przepisy tego prawa dotyczące statusu obywateli UE zostały implementowane we wszystkich państwach członkowskich UE. W szczególności chodzi tu o dyrektywę 2004/38/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium Państw Członkowskich³⁵, która dzieli obywateli UE na trzy grupy. Pierwszą stanowią osoby przebywające na terytorium państwa przyjmującego na czas nie dłuższy niż 3 miesiące (art. 6). Prawo do takiego pobytu zostało przyznane wszystkim obywatelom UE na mocy Traktatu o Unii Europejskiej. Ma ono w zasadzie charakter bezwarunkowy i nie wiąże się z dodatkowymi wymogami i procedurami administracyjnymi. Druga kategoria obejmuje osoby przebywające w państwie przyjmującym przez okres dłuższy niż 3 miesiące, lecz krótszy niż 5 lat (art. 7). Prawo pobytu tej grupy zostało ograniczone pewnymi warunkami, takimi jak np. wykonywanie pracy, pobieranie nauki w państwie przyjmującym lub uzależnione od posiadania środków i ubezpieczenia. Trzecia kategoria to osoby, które legalnie zamieszkują w państwie przyjmującym przez nieprzerwany okres dłuższy niż 5 lat. Taki pobyt jest w dyrektywie nazywany „stałym” (*permanent residence*), a uzyskanie uprawnienia do niego nie jest obwarowane dodatkowymi warunkami. Słusznie zwraca się uwagę, że pojęcie „*lawfully and ordinarily residing*” nie dotyczy państwa przyjmującego osoby zaliczane do pierwszej kategorii. Z pewnością natomiast dotyczy skazanych mających status rezydenta

³⁴ R. Kierzyńska, rozprawa doktorska *Wzajemne uznawanie środków probacyjnych i kar alternatywnych w Unii Europejskiej*, niepublikowana lecz dostępna w bibliotece WPIA UW, s. 222.

³⁵ Zmieniającą rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającą dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG.

długoterminowego UE (*permanent residence*), czyli zaliczanego do trzeciej z wymienionych grup³⁶. Polskie tłumaczenie pojęcia „*ordinarily residing*” jako miejsce stałego pobytu odpowiada tej właśnie kategorii. Wydaje się jednak, że intencją ustawodawcy unijnego nie było wprowadzanie wymogu, aby pobyt w państwie wykonania orzeczenia miał charakter stały w tym znaczeniu. Należy uznać, że warunek „*ordinarily residing*” może być spełniony również przy pobycie krótkoterminowym, na który zezwolenie (maksymalnie na 3 lata) jest udzielone w związku np. z wykonywaniem w innym państwie członkowskim UE pracy lub kontynuowaniem nauki. W związku z tym należy ocenić polskie tłumaczenie terminu „*ordinarily residing*” jako „stałe miejsce pobytu” za mylące.

W przepisie art. 5 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW podkreśla się, że warunkiem przekazania orzeczenia do wykonania jest, by osoba skazana wróciła do państwa swego stałego legalnego pobytu lub co najmniej zamierza tam powrócić. Wolnościowy charakter środków probacyjnych i kar alternatywnych powoduje, że skazany może opuścić państwo wydania orzeczenia. O każdym swoim dłuższym wyjeździe, w tym do państwa swego stałego pobytu, skazany powinien poinformować organ sądowy państwa wydania orzeczenia. Tylko w takim przypadku można przyjąć, że wyjazd nie stanowi uchylania się od wypełnienia warunków probacyjnych, w tym dozoru. Można zastanawiać się, czy taka informacja to nie za mało. Czy raczej nie powinno się wymagać, by skazany uzyskał zgodę na wyjazd, gdyż w przeciwnym razie jego faktyczny powrót np. do państwa stałego pobytu może być postrzegany jako wymuszenie decyzji o przekazaniu tam orzeczenia do wykonania. Obawy te nie wydają się być uzasadnione. Decyzja o wyjeździe skazanego nie obliguje bowiem sądu państwa wydania orzeczenia do jego przekazania do wykonania do państwa legalnego stałego pobytu skazanego. Z treści art. 5 ust. 1 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW wynika, że decyzja w tym przedmiocie zawsze ma charakter fakultatywny. Co oznacza, że celowość takiego przekazania musi być każdorazowo rozważona przez organ sądowy państwa wydania orzeczenia. Ocena w tym przedmiocie powinna uwzględniać czasokres próby, charakter orzeczonych środków probacyjnych pod kątem spełnienia celów instytucji przekazania, o których mowa w art. 1 ww. decyzji ramowej.

³⁶ Tamże.

W preambule (motyw 13 ww. decyzji ramowej) zwraca się ponadto uwagę, że państwo wydania orzeczenia powinno, rozważając przekazanie wyroku do wykonania w innym państwie członkowskim UE, wziąć pod uwagę złożone przez to państwo deklaracje w trybie art. 5 ust. 4, art. 10 ust. 4 oraz art. 14 ust. 3 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW. Chodzi o sprawdzenie, czy np. środek probacyjny lub kara alternatywna, który ma podlegać przekazaniu, figuruje na liście środków, które dane państwo zobowiązało się wykonywać (zgłoszonej do Sekretariatu Generalnego Rady). Istotne jest także ustalenie, czy spełniony będzie warunek podwójnej karalności w sytuacji, gdy państwo, do którego miałby być skierowany wyrok do wykonania zastrzegło sobie, że w każdym przypadku będzie to badane.

Podkreślić należy, że formalnie rzecz biorąc, do przekazania orzeczenia do wykonania w państwie stałego legalnego pobytu skazanego nie jest wymagana jego zgoda. W sytuacji gdy dana osoba po wydaniu wobec niej orzeczenia skazującego tam wyjechała domniemywa się, że zrobiła to dobrowolnie. Domniemanie to jednak może zostać obalone, zwłaszcza gdy osoba skazana powróci do państwa wydania orzeczenia.

W sytuacji natomiast, gdy osoba skazana przebywa w państwie wydania orzeczenia warunkiem przekazania jest wyrażenie przez nią woli (zamiaru) powrotu do państwa swego stałego legalnego pobytu. Decyzja ramowa 2008/947/WSiSW nie wymaga żadnej określonej formy, w jakiej taka wola powrotu ma się przejawić. Wydaje się, że wchodzi tu w grę przede wszystkim deklaracja takiej osoby wyrażona w formie pisemnej lub ustnej do protokołu.

Przekazanie orzeczenia do wykonania może nastąpić także do innego państwa członkowskiego UE niż to, w którym osoba skazana ma legalne stałe miejsce pobytu, pod warunkiem że osoba skazana złoży w tym przedmiocie wniosek oraz właściwy organ państwa, w którym wyrok miałby być wykonany, wyrazi na to zgodę³⁷ (art. 5 ust. 2 ww. decyzji ramowej).

³⁷ Z przepisu art. 5 ust. 3 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW wynika, że każde państwo implementując omawianą decyzję ramową musi określić, pod jakimi warunkami jego organy mogą się zgodzić na przejęcie w takiej sytuacji orzeczenia do wykonania. Rzeczpospolita Polska złożyła w tym przedmiocie oświadczenie uzależniające możliwość wyrażenia zgody na przekazanie do oceny właściwego

Należy podkreślić, że uznanie orzeczenia oraz w konsekwencji przejęcie nadzoru nad środkami i karami, znanymi zarówno państwu wydania orzeczenia, jak i jego wykonania, jest obligatoryjne. Zasada ta powinna być traktowana jako swoista dyrektywa i uwzględniana zawsze wtedy, gdy odpowiedni organ rozpoznaje sprawę uznania orzeczenia.

Fakt, że środek probacyjny lub kara alternatywna przekazana do wykonania nie występuje w ogóle w państwie wykonania albo wprawdzie występuje, lecz jej kształt prawny istotnie się różni, nie uprawnia do automatycznej odmowy uznania zagranicznego orzeczenia. Tak jak już podkreślano na wstępie, z uwagi na złożony charakter środków związanych z poddaniem sprawcy próbie oraz kar alternatywnych w każdym państwie członkowskim UE ich katalog jest specyficzny, co więcej, w poszczególnych systemach prawnych występuje równocześnie kilka ich odmian, a także w ramach środków jednego rodzaju często jest do wyboru jeden z kilku możliwych wariantów. Ta sytuacja wymusza zachowanie elastyczności przy podejmowaniu decyzji w sprawie uznawania orzeczenia, przy równoczesnym dopuszczeniu przeprowadzania daleko idących zabiegów dostosowawczych sankcji podlegających wykonaniu.

W myśl art. 9 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW państwo wykonania ma możliwość adaptacji przekazanego mu do wykonania orzeczenia do wymogów prawa krajowego³⁸. Dotyczy to sytuacji, gdy rodzaj lub czas trwania przewidzianych w orzeczeniu zagranicznym środków probacyjnych lub kar alternatywnych jest niekompatybilny z sankcjami przewidzianymi w przepisach krajowych za podobne –

organu, że pozwoli to w większym stopniu zrealizować wychowawcze i zapobiegawcze cele kary lub środka,

<https://bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/wspolpraca-miedzynarodowa/prawo-unii-europejskiej/wspolpracasadowa-w-sprawach-karnych>.

³⁸ Słusznie podkreśla się, że w przypadku stosowania zasady wzajemnego uznawania orzeczeń karnych między państwami członkowskimi UE, mamy raczej do czynienia ze specyficznym charakterem dostosowania, który balansuje pomiędzy tradycyjną procedurą *exequatur* a wymogami związanymi z eliminacją przeszkód w tworzeniu Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości w UE w postaci istniejących rozbieżności między porządkami prawnymi państw członkowskich UE nie w pełni zharmonizowanymi. Wynikiem tego kompromisu jest pośredni mechanizm dostosowywania kary. W odróżnieniu zatem od procedury *exequatur* model ten może być określony jako *adiustatur* (łac. *adiustare* „dopasować”, *ad iustum* „do normy”). Por. szerzej R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Przekształcenie kary orzeczonej w innym państwie członkowskim UE a zasada wzajemnego uznawania – uwagi na tle uchwały SN z 3.03.2009 r.*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2010/8, s. 36 i n.).

równoważne (*equivalent*) przestępstwo. Zastrzega się równocześnie, że podlegające adaptacji środki probacyjne (kary alternatywne) powinny być jak najbardziej zbliżone do oryginałów (art. 9 ust. 1). W przepisie tym zawarta jest również dyrektywa, aby w sytuacji, gdy będące przedmiotem przekazania sankcje przewyższają maksymalny ich wymiar w świetle prawa krajowego państwa wykonania, zaadoptowane środki probacyjne nie były wymierzone na czas krótszy niż maksymalny czas ich trwania, przewidziany w zagrożeniu ustawowym za ekwiwalentne przestępstwo (art. 9 ust. 2). W każdym jednak razie zakazuje się *reformationis in peius*, co oznacza, że sankcja stanowiąca wynik adaptacji nie może być ani surowsza ani dłuższa niż oryginalnie orzeczony środek probacyjny lub kara alternatywna (art. 9 ust. 3).

O przyjęciu orzeczenia do wykonania oraz ewentualnie dokonanej adaptacji państwo wykonania zawiadamia państwo wydania orzeczenia. Państwo wydania orzeczenia może uznać, że dostosowanie kary lub środka przez organ państwa wykonania w trybie art. 9 nie odpowiada treści pierwotnie orzeczonej kary, której cele w ten sposób nie zostaną osiągnięte. W takim przypadku uprawnione jest do wycofania zaświadczenia, nie później jednak nim rozpocznie się nadzorowanie skazanego w państwie wykonania (art. 9 ust. 4).

W myśl art. 7 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW uznanie przekazanego wyroku przez właściwy organ państwa wykonania i poinformowanie o tym państwa wydania orzeczenia skutkuje wygaśnięciem uprawnienia państwa wydania do nadzorowania orzeczonej w nim kary lub środka probacyjnego. Oznacza to, że z tą chwilą państwo wykonania orzeczenia jest właściwe do podejmowania dalszych decyzji związanych z poddaniem sprawcy próbie, w szczególności jest uprawnione do zmiany czasu i sposobu wykonania nałożonych na skazanego obowiązków lub sprawowania dozoru. Do jego kompetencji należy również wyciąganie konsekwencji wobec sprawcy w razie nieprzestrzegania warunków próby, a więc zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszanej lub odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary w razie popełnienia ponownie przestępstwa, nieprzestrzegania tych obowiązków lub uchylania się od dozoru. Do państwa wykonania należy również orzeczenie zastępczej kary grzywny lub zastępczej kary pozbawienia wolności w razie niewypełnienia obowiązków probacyjnych przez osobę skazaną na karę alternatywną.

Decyzja ramowa 2008/947/WSiSW przewiduje w art. 7 ust. 2 trzy sytuacje, w których państwo wydania może jednak ponownie nabyć kompetencje do wykonywania środka probacyjnego lub kary alternatywnej.

Sytuacja pierwsza, dotyczy wspomnianego wyżej przypadku wycofania zaświadczenia w związku z brakiem akceptacji dla sposobu dostosowania orzeczenia. Oznacza ona, że państwo ponownie nabywa zarówno kompetencje do nadzoru przestrzegania warunków próby, jak też do sankcjonowania sprawcy w razie uchylania się.

Dруга sytuacja ponownego nabycia dotyczy tylko części kompetencji związanych z uchylaniem się przez sprawcę od środka probacyjnego lub kary alternatywnej.

Zgodnie z treścią art. 14 ust. 1 ww. decyzji ramowej uznanie orzeczenia i przyjęcie go do wykonania oznacza, że państwo wykonania staje się również właściwe do podejmowania odpowiednich decyzji w przypadku nieprzestrzegania przez skazanego warunków próby lub ponownego popełnienia przez niego przestępstwa. W szczególności oznacza to, iż jest ono kompetentne do dokonywania, na podstawie przepisów swego prawa krajowego, koniecznych zmian w trakcie nadzorowania środka probacyjnego w zakresie obowiązków i nakazów związanych z okresem próby oraz do modyfikacji czasu jej trwania. Ponadto, państwo wykonania jest uprawnione do uchylecia zawieszenia wykonania kary oraz odwołania decyzji o przedterminowym warunkowym zwolnieniu w razie nieprzestrzegania przez skazanego warunków próby, a także do wymierzenia mu kary izolacyjnej lub innego środka związanego z pozbawieniem wolności w razie uchylania się od wykonania kary alternatywnej lub wyroku warunkowego.

Od tej generalnej zasady przewiduje się jednak wyjątek poprzez zastosowanie przez państwo tzw. klauzuli *opt out*. Oznacza ona możliwość złożenia oddzielnej deklaracji w trybie art. 14 ust. 5 (w chwili implementacji ww. decyzji ramowej lub w późniejszym czasie), w której dane państwo oświadcza, że w sytuacji gdy stanie się państwem wykonania orzeczenia nie skorzysta z uprawnień do podejmowania decyzji w przedmiocie sankcjonowania skazanego w razie nieprzestrzegania warunków próby. Warto zauważyć, że klauzula ta nie dotyczy uprawnienia państwa

dokonywania modyfikacji warunków próby w trakcie wykonywania środka probacyjnego lub kary alternatywnej.

Deklaracja taka nie powinna mieć charakteru ogólnego. Z przepisu art. 14 ust. 3 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW wynika bowiem, iż należy w niej wskazać, do jakich konkretnie przypadków (lub grup przypadków) będzie miała zastosowanie. W ww. decyzji ramowej wskazuje się przykładowo, że może to dotyczyć przypadków, gdy kara zastępcza nie została określona w wyroku, a wyrok (sankcja) ma charakter warunkowy, czyli nie określa rodzaju i wysokości kary oraz w sytuacji, gdy wyrok odnosi się do czynów niestanowiących przestępstwa na mocy prawa państwa wykonania.

W takiej sytuacji państwo wydania orzeczenia nabywa ponownie kompetencje do zarządzenia wykonania kary zawieszanej warunkowo lub uchylenia decyzji o warunkowym zwolnieniu albo nałożenia kary zastępczej w przypadku kary alternatywnej lub warunkowej (art. 14 ust. 2 lit. b. i c.).

Trzecia możliwość powrotu kompetencji do państwa wydania orzeczenia dotyczy przypadków ucieczki lub zmiany miejsca stałego pobytu przez osobę skazaną. W świetle art. 20, jeżeli osoba skazana opuści państwo wykonania orzeczenia (legalnie czy nielegalnie), odpowiedni organ tego państwa może zadecydować o zwrotnym przekazaniu uprawnień do państwa wydania. W takim wypadku właściwy organ państwa wydania orzeczenia ponownie uzyskuje uprawnienie do nadzorowania wykonania kary lub środka probacyjnego.

W art. 10 Decyzja ramowa 2008/947/WSiSW, podobnie jak i inne dokumenty dotyczące wzajemnego uznania orzeczeń, przewiduje typy przestępstw, w przypadku których uznanie wyroku powinno nastąpić bez weryfikacji podwójnej karalności³⁹. Wymienia się tam 32 grupy rodzajowe czynów kryminalnych⁴⁰. W odniesieniu do

³⁹ Dotyczy to sytuacji, gdy przestępstwa te w danym systemie prawa są zagrożone karą pozbawienia wolności lub zagrożenie ustawowe przewiduje zastosowanie innego środka polegającego na pozbawieniu wolności o górnej granicy co najmniej 3 lat.

⁴⁰ Takie rodzaje czynów kryminalnych jak: udział w organizacji przestępczej, terroryzm, handel ludźmi, wykorzystanie seksualne dzieci i pornografia dziecięca, nielegalny obrót środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, nielegalny obrót bronią, korupcja, nadużycia finansowe, w tym na szkodę interesów UE, czerpanie korzyści z przestępstwa, fałszowanie pieniędzy, w tym euro, przestępstwa komputerowe, przeciwko środowisku, udzielania pomocy w nielegalnym przekroczeniu

innych grup przestępstw niż wymienione, państwo wykonania orzeczenia może uzależnić uznanie wyroku od stwierdzenia podwójnej przestępczości.

Jak też wspomniano, ww. decyzja ramowa przewiduje, że każde państwo członkowskie UE może w momencie jej przyjęcia lub później złożyć deklarację o wyłączeniu stosowania art. 10 ust. 1, co w konsekwencji oznacza, że w każdym wypadku będzie weryfikowało, czy spełniony jest warunek podwójnej przestępczości czynu (art. 10 ust. 4)⁴¹.

Ze wspomnianego już przepisu art. 14 ust. 5 wynika, że jeden z dopuszczalnych przypadków zrzeczenia się uprawnień do zarządzenia wykonania zawieszony warunkowo kary lub nakładania kary zastępczej stanowi sytuacja, w której wyrok odnosi się do czynów niestanowiących przestępstwa na mocy prawa państwa wykonania. W tej sytuacji uprawnienie do sankcjonowania skazanego za nieprzestrzeganie warunków próby powraca do państwa wydania orzeczenia.

Decyzja ramowa 2008/974/WSiSW przewiduje więc szeroki wachlarz kombinacji związanych z warunkiem podwójnej karalności oraz możliwością zrzeczenia się uprawnień związanych z orzekaniem kar zastępczych oraz odwoływaniem instytucji warunkowych.

R. Kierzyńska⁴² wyróżnia w związku z tym poniższe opcje – każde państwo członkowskie UE może wybrać jedną z nich.

Pierwsza opcja polega na tym, że państwo wykonania nie składa żadnej deklaracji.

granicy lub pobycie, zabójstwo, ciężkie uszkodzenie ciała, nielegalny obrót narządami i tkankami, uprowadzenie osoby, pozbawienie wolności i wzięcie zakładników, rasizm i ksenofobia, kradzież w formie zorganizowanej lub rozbój z użyciem broni, nielegalny obrót dobrami kultury, oszustwo, wymuszenie rozbójnicze, podrabianie i piractwo produktów, fałszowanie dokumentów, fałszowanie środków płatniczych, nielegalny obrót hormonami, materiałami jądrowymi i radioaktywnymi, kradzionymi pojazdami, zgwałcenie, podpalenie, przestępstwa należące do właściwości Międzynarodowego Trybunału Karnego, porwanie statku wodnego lub powietrznego, sabotaż. Katalog ten może być poszerzony przez Radę jednomyślną decyzją (art. 5 ust. 2).

⁴¹ Polska złożyła taką deklarację,

<https://bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/wspolpraca-miedzynarodowa/prawo-unii-europejskiej/wspolpracasadowa-w-sprawach-karnych>.

⁴² Por. R. Kierzyńska, *Wzajemne uznawanie środków probacyjnych i kar alternatywnych...*, s. 252.

To znaczy ani deklaracji przewidzianej w art. 10 ust. 4⁴³, ani deklaracji z art. 14 ust. 3 lit. c. W konsekwencji, w żadnym przypadku (ani wobec 32 przestępstw, ani wobec czynów spoza tego katalogu) nie jest możliwe zrzeczenie się kompetencji w zakresie sankcjonowania za niedopełnienie obowiązków próby z przekazaniem ich do państwa wydania orzeczenia.

Druga opcja oznacza, że państwo wykonania nie składa deklaracji, o której mowa w art. 10 ust. 4, przez co akceptuje wyłączenie badania podwójnej karalności w odniesieniu do katalogu 32 czynów opisanych w art. 10 ust. 1. Jednocześnie składa oświadczenie przewidziane w art. 14 ust. 3 lit. c. ww. decyzji ramowej. Powstaje wątpliwość, czy zrzeczenie się uprawnienia do sankcjonowania odnosi się do katalogu 32 przestępstw, czy też tylko do pozostałych. Ogólne ujęcie przepisu art. 14 ust. 3 lit. c wydaje się wskazywać, iż ma on zastosowanie zarówno w stosunku do czynów, które są ujęte w katalogu 32 przestępstw, jak również wobec pozostałych przestępstw. Należy więc przyjąć, że klauzula *opt out* zawarta w ww. przepisie ma zastosowanie w każdym przypadku braku podwójnej karalności. W konsekwencji, w celu ustalenia istnienia uprawnień państwa wykonania w zakresie sankcjonowania uchylania się skazanego od środków probacyjnych zachodzi potrzeba badania czy taka podwójna karalność zachodzi również w odniesieniu do któregośkolwiek z czynów z katalogu przewidzianego w art. 10 ust. 1. W przypadku braku podstawy takiego badania, należy przekazać zwrotnie orzeczenie państwu jego wydania⁴⁴.

Trzecia opcja polega na tym, że państwo wykonania orzeczenia składa deklarację z art. 10 ust. 4, a tym samym poddaje wszystkie czyny badaniu podwójnej karalności. Jednocześnie nie składa deklaracji z art. 14 ust. 3 lit. c. Oznacza to, że w przypadku negatywnej weryfikacji podwójnej karalności wniosek kończy się już na samym początku odmową uznania i wykonania orzeczenia.

⁴³ Tym samym wyłącza badanie podwójnej karalności w odniesieniu do katalogu 32 czynów przewidzianych w art. 10 ust. 1 i może odmówić uznania orzeczenia tylko, jeżeli dotyczy ono czynu spoza katalogu tych przestępstw.

⁴⁴ R. Kierzyńska dochodzi do takiego wniosku, podkreślając iż w tym przypadku zasada podwójnej karalności ma charakter materialnoprawny. Por. *Wzajemne uznawanie środków probacyjnych i kar alternatywnych...*, s. 252. Szerzej na temat aspektu materialnokarnego oraz procesowego tej zasady por. R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej karalności w III filarze UE*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2008/9, s. 25.

Czwarta opcja polega na tym, że państwo wykonania orzeczenia składa deklarację z art. 10 ust. 4, a tym samym poddaje wszystkie czyny badaniu podwójnej karalności. Jednocześnie składa deklarację z art. 14 ust. 3 lit. c. W ten sposób negatywna weryfikacja podwójnej karalności zawsze musi kończyć się odmową przejęcia kompetencji związanych ze zmianą orzeczenia probacyjnego i zarządzeniem wykonania kary warunkowo zawieszanej oraz ich przekazaniem zwrotnym do państwa wydania.

Już tym miejscu warto zasygnalizować, że ta opcja została wybrana przez Polskę wobec złożenia deklaracji do obu ww. przepisów⁴⁵.

W art. 11 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW przewidziany jest katalog podstaw odmowy uznania orzeczenia i przejęcia nadzoru. Wymienia się w nim powody związane z zaświadczeniem, takie jak: jego niekompletność, niezgodność jego treści z wyrokiem, które to wady nie zostały usunięte, nieuwzględnienie w zaświadczeniu szczególnych warunków lub kar, które państwo jest gotowe nadzorować (do zgłoszenia czego zostało zobowiązane w art. 4 ust. 2). Podstawą odmowy może być również niespełnienie kryterium legalnego pobytu w państwie, do którego orzeczenie ma być przekazane lub brak zamiaru po stronie skazanego pozostania lub powrotu do państwa stałego miejsca zamieszkania (art. 5 ust. 1) – brak zgody w innych przypadkach organu państwa wykonania (art. 5 ust. 3). Można odmówić przyjęcia do wykonania orzeczenia naruszającego zasadę *ne bis in idem* lub niespełniającego wymogu podwójnej karalności w zakresie czynów niezwolnionych od obowiązku weryfikacji (albo gdy państwo złożyło zastrzeżenia w trybie art. 10 ust. 4)⁴⁶. Odmowa jest dopuszczalna w razie nieosiągnięcia przez osobę skazaną wieku odpowiedzialności karnej; w razie przedawnienia wykonania orzeczonej kary; gdy skazany korzysta z immunitetu. Odmowa może też dotyczyć wyroku zawierającego

⁴⁵ Treść deklaracji w tym punkcie ma następujące brzmienie: „Na podstawie art. 14 ust. 3 decyzji ramowej Rzeczpospolita Polska oświadcza, że jako państwo wykonania odmawia przejęcia uprawnień przewidzianych w art. 14 ust. 1 lit. b) i c): a) w przypadkach dotyczących kary alternatywnej, gdy wyrok nie przewiduje kary pozbawienia wolności lub innego środka polegającego na pozbawieniu wolności, które mają zostać wykonane w razie nieprzestrzegania nałożonych nakazów lub poleceń, b) w przypadkach dotyczących kary warunkowej”. Wobec złożenia deklaracji w trybie art. 10 ust. 4, niepotrzebne było odwołanie się do art. 14 ust. 5 pkt c, gdyż RP nie przyjmuje do wykonania żadnych orzeczeń bez weryfikacji podwójnej karalności.

⁴⁶ W tym przypadku zastrzega się również, że nie można odmówić wykonania wyroku w sprawach dotyczących podatków, ceł i obrotu dewizowego.

nakaz poddania się leczeniu, którego państwo wykonania orzeczenia nie jest w stanie, w świetle obowiązujących w nim przepisów, nadzorować, a także wyroku dotyczącego przestępstw popełnionych na terytorium państwa wykonania.

Oddzielna podstawa odmowy wiąże się z sytuacją, gdy do skazania doszło w wyroku zaocznym. Zgodnie z treścią decyzji ramowej 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. zmieniającej m.in. Decyzję ramową 2008/947/WSiSW można odmówić wykonania wyroku zaocznego, chyba że zostały spełnione (i potwierdzone w zaświadczeniu) następujące warunki. Oskarżony został prawidłowo powiadomiony o miejscu i terminie rozprawy, w sposób pozwalający jednoznacznie stwierdzić, że o tym rzeczywiście wiedział, a także został poinformowany o możliwości wydania wyroku pod jej nieobecność, albo gdy oskarżony udzielił pełnomocnictwa powołanemu przez siebie lub sąd obrońcy, a obrońca był obecny na rozprawie i faktycznie angażował się w obronę oskarżonego, albo gdy nastąpiło prawidłowe doręczenie wyroku zaocznego i oskarżony został poinformowany o możliwości wniesienia sprzeciwu lub innej formy odwołania się i w tej sytuacji oświadczył, że nie będzie takiego wyroku kwestionował lub nie złożył we wskazanym terminie odwołania.

IV. Analiza informacji zawartych w pismach nadesłanych przez sądy

1. Uwagi wstępne

Dla opracowania części empirycznej przygotowano narzędzia badawcze w postaci pisma kierowanego do prezesów sądów polskich oraz ankiety do badań aktowych ([Załącznik nr 1](#)).

W ramach prowadzonych przez IWS badań empirycznych przekazano pisma do wszystkich 284 sądów rejonowych oraz do 45 sądów okręgowych. W dniu 18 marca 2015 r. w piśmie skierowanym do sądów rejonowych oraz sądów okręgowych zawarto prośbę o poinformowanie o:

- a) liczbie prowadzonych spraw o uznanie orzeczeń probacyjnych przekazanych przez organy sądowe państw członkowskich UE do Polski;
- b) sposobie oznaczenia i rejestracji ww. spraw (sygnatura Kop, wpis do wykazu Oz);
- c) liczbie wniosków o uznanie orzeczeń probacyjnych kierowanych przez polski sąd do organów sądowych innych państw członkowskich UE (ze wskazaniem konkretnego sądu);
- d) sposobie oznaczenia i rejestracji wniosków o uznanie orzeczeń probacyjnych kierowanych przez tutejszy sąd do organów sądowych innych państw członkowskich UE;
- e) sposobie zbiorczego zbierania danych dotyczących otrzymywanych i wysyłanych wniosków o uznanie orzeczeń probacyjnych w celu przekazania ich do sądów okręgowych oraz Ministerstwa Sprawiedliwości.

W dniu 30 marca 2015 r. w piśmie skierowanym do sądów rejonowych oraz sądów okręgowych zwrócono się dodatkowo o nadesłanie do IWS wszystkich akt zakończonych spraw o uznanie orzeczeń probacyjnych.

Jeśli chodzi o ramy czasowe ustalono, iż przedmiotem badań będą wnioski, które otrzymano bądź też skierowano do wykonania po dniu 1 stycznia 2012 r., czyli od dnia wejścia w życie przepisów rozdziału 66h oraz rozdziału 66i k.p.k. odnoszących się do uznawania orzeczeń probacyjnych, do dnia 30 marca 2015, kiedy to rozpoczęto prowadzenie badań aktowych.

Do IWS nadeszło 166 odpowiedzi z sądów rejonowych oraz 40 odpowiedzi z sądów okręgowych, na podstawie których dokonano analizy. Otrzymano łącznie 17 akt. Analizie poddano 14 spraw odnoszących się do wniosków skierowanych przez Polskę do państw członkowskich UE oraz 3 sprawy dotyczące wniosków skierowanych przez państwa członkowskie UE do Polski. Dysproporcja pomiędzy liczbą odpowiedzi, jakie nadeszły z sądów zarówno rejonowych, jak i okręgowych, a liczbą nadesłanych akt wynika z faktu, iż w 189 przypadkach sądy informowały, iż procedura przekazywania spraw o uznanie orzeczeń probacyjnych skierowanych do Polski przez inne państwa członkowskie UE oraz wniosków o uznanie orzeczeń probacyjnych wystawionych przez Polskę nie miała miejsca. 17 akt poddanych analizie obejmuje na dzień 31 marca 2015 r. całość praktyki stosowania prawa w tym okresie.

2. Sposób rejestracji spraw

Do rejestracji m.in. spraw o uznanie orzeczeń probacyjnych skierowanych do Polski przez inne państwa członkowskie UE oraz wniosków o uznanie orzeczeń probacyjnych wystawionych przez Polskę odnosi się zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej⁴⁷ (dalej „Zarządzenie”)⁴⁸.

⁴⁷ Dz. Urz. MS z 2003 r. Nr 5, poz. 22.

⁴⁸ Tekst ujednolicony uwzględniający pierwotne brzmienie zarządzenia (Dz. Urz. MS Nr 5, poz. 22) i zmiany niniejszego zarządzenia opublikowane w Dz. Urz. MS z 2004 r. Nr 6, poz. 22, z 2006 r. Nr 5, poz. 112 i Nr 8, poz. 137, z 2007 r. Nr 2, poz. 6 i Nr 8, poz. 35, z 2008 r. Nr 1, poz. 4 i Nr 5, poz. 85, z 2009 r. Nr 1, poz. 4, Nr 5, poz. 20, Nr 5, poz. 23, Nr 13, poz. 137, z 2011 r. Nr 2, poz. 11 oraz na podstawie zarządzenia Nr 168/11/DO z dnia 29 czerwca 2011 r. <https://bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/sady-powszechne/akty-prawne-regulujace-funkcjonowanie-sadow>.

W § 388 tego Zarządzenia wymienia się, co wpisuje się do wykazu Kop w sądzie rejonowym (4 kategorie wniosków⁴⁹) oraz co do wykazu Kop w sądzie okręgowym (7 kategorii wniosków lub wystąpień⁵⁰). Niestety postanowienia Zarządzenia nie są do końca precyzyjne. W żadnym punkcie tego przepisu nie wymienia się wystąpień w sprawie wykonania orzeczenia probacyjnego. Zresztą z wystąpień z zakresu unijnej współpracy sądowej w sprawach karnych wymienia się tylko (powołując przepisy art. 607a–607j k.p.k. oraz art. 607a–607zc k.p.k.) wystąpienia dotyczące ENA (§ 388 ust. 2 pkt 6 i 7 Zarządzenia). Pozostałe sprawy dotyczą współpracy międzyrządowej realizowanej za pośrednictwem Ministerstwa Sprawiedliwości.

Podobne zastrzeżenia można zgłosić pod adresem przepisu § 447 ww. Zarządzenia, z którego wynika, że sprawy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz postępowania karnego w stosunkach międzynarodowych rejestruje się w wykazie „Oz” niezależnie od rejestracji w odpowiednich urządzeniach ewidencyjnych w wydziałach cywilnych i karnych. W przepisie tym również wymienia się jakie sprawy podlegają rejestracji w tym wykazie, bez uwzględnienia interesujących nas wystąpień w sprawie wykonywania orzeczeń probacyjnych. Wymienienie to jednak w tym przypadku ma charakter tylko przykładowy.

Z nadesłanych pism z poszczególnych sądów (Sąd Okręgowy w Białymstoku, Sąd Okręgowy w Częstochowie, Sąd Okręgowy w Siedlcach, Sąd Okręgowy w Katowicach, Sąd Okręgowy w Gliwicach, Sąd Okręgowy w Toruniu) wynika, iż sądy wpisują tego typu sprawy do wykazu „Kop” oraz sekcji „Oz”, chociaż jak wykazano, to nie zostało *expressis verbis* przewidziane w cytowanym Zarządzeniu.

Orzeczenia takie wykonywane są za pośrednictwem sądu ewidencjonującego wystąpienie. Wszystkie przedmiotowo właściwe sądy prowadzą rejestrację na podstawie powyższych zasad.

Sytuacja, w której stosuje się określone zasady niemające wyraźnego oparcia w przepisach prawnych nie jest prawidłowa. Do wyżej wymienionego Zarządzenia

⁴⁹ O których mowa w art. 608 § 2, art. 609 § 2, art. 610 § 5, art. 611d § 2 oraz art. 593 k.p.k.

⁵⁰ Powołując następujące przepisy k.p.k.: art. 590 § 1, art. 592, art. 593, art. 602, art. 603 § 1, art. 608 § 1, art. 609 § 1, art. 610 § 2 i 3.

powinien zostać wprowadzony przepis stanowiący, iż sprawy o uznanie orzeczeń probacyjnych skierowane do Polski przez inne państwa członkowskie UE rejestrowane są w sądach rejonowych, właściwych do ich wykonania oraz wpisywane do wykazu Kop i do wykazu Oz (papierowego i elektronicznego), w którym rejestruje się sprawy z zakresu postępowań międzynarodowych. Wystąpienia zaś do innych państw członkowskich UE o wykonanie orzeczenia probacyjnego polskiego sądu powinny być rejestrowane w wykazie Kop Sądu Okręgowego, w którego rejonie zapadł wyrok.

W związku z istniejącą sytuacją należy postulować uzupełnienie postanowień Zarządzenia poprzez odniesienie się w jego treści do odpowiednich przepisów z rozdziałów 66h oraz 66i k.p.k.

3. Zbiorcze zestawienie spraw

Zbiorcze dane dotyczące liczby wniosków o przekazanie do wykonania orzeczeń probacyjnych z Polski do państw członkowskich UE oraz orzeczeń probacyjnych z państw członkowskich UE do Polski ujęte są w sprawozdaniach półrocznych i rocznych kierowanych przez sądy powszechne do Ministerstwa Sprawiedliwości (MS-S5r, dział 1.1 *in fine* – Ewidencja spraw ogółem w wierszach od 86 do 94). Zakres danych corocznie określa Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie określenia wzorów formularzy sprawozdawczych, objaśnień co do sposobu ich wypełniania oraz wzorów kwestionariuszy i ankiet statystycznych stosowanych w badaniach statystycznych ustalonych w programie badań statystyki publicznej. W 2014 r. wytyczne co do treści przesyłanych danych określone zostały w Rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2014 r.⁵¹, zmienione następnie Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 2014 r.⁵², i ponownie Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 marca 2015 r.⁵³. Na 2015 r. zostało wydane w tej sprawie Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów

⁵¹ Dz. U z 2014 r., poz. 415.

⁵² Dz. U. z 2014 r., poz. 1307.

⁵³ Dz. U. z 2015 r., poz. 317.

z dnia 18 marca 2015 r.⁵⁴. W sądach nie prowadzi się oddzielnych ewidencji danych liczbowych dotyczących tych spraw.

⁵⁴ Dz. U. z 2015 r., poz. 561.

V. Wnioski kierowane przez sądy polskie do organów innych państw członkowskich UE w świetle badań aktowych

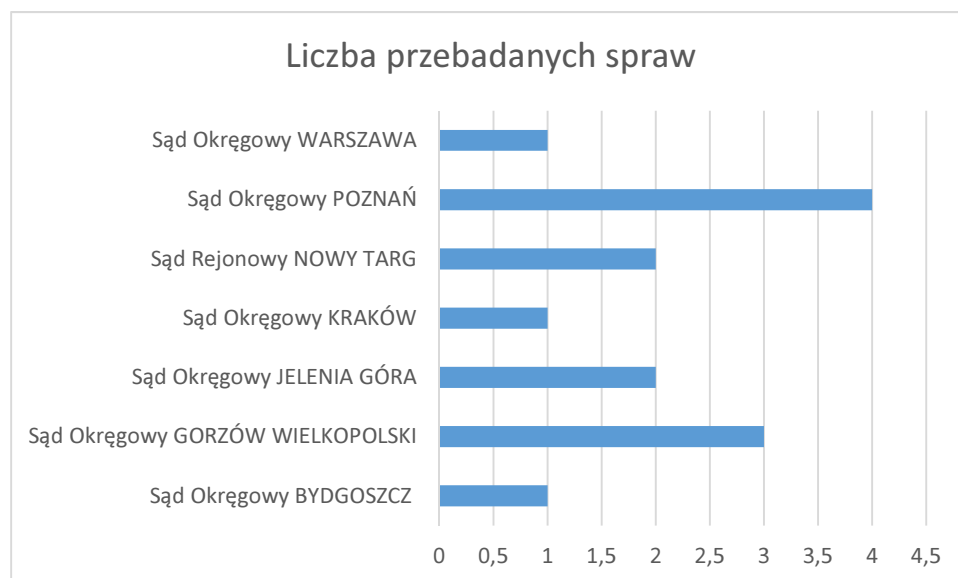
1. Ogólna charakterystyka wniosków

Do materiału empirycznego poddanego analizie w zakresie wniosków kierowanych przez sądy polskie do organów innych państw członkowskich UE (rozdział 66h k.p.k.) zaliczonych zostało 14 spraw (wskazane w [Załączniku nr 2](#) do niniejszego opracowania). Poddane analizie zostały także 3 wnioski nadesłane przez sądy państw członkowskich UE do sądów polskich. Zostaną omówione w odpowiednim rozdziale. Z łącznej liczby przebadanych spraw wynikało, że liczba rozpatrywanych i kierowanych przez polskie sądy wniosków do poszczególnych państw członkowskich UE znacznie się różniła: 14 wniosków skierowanych przez sądy polskie do organów innych państw członkowskich UE oraz tylko 3 wnioski nadesłane przez sądy państw członkowskich UE do sądów polskich.

1.1. Rozpoznane sprawy – obraz liczbowy

Wykres 1

Liczba wniosków o uznanie orzeczeń probacyjnych przekazanych przez Polskę do państw członkowskich UE

Z przebadanych akt wynika, iż najwięcej spraw w przedmiocie kierowania orzeczeń probacyjnych polskich do wykonania w innym państwie członkowskim UE (rozdział 66h k.p.k.) skierował Sąd Okręgowy w Poznaniu (4 sprawy). Na drugiej pozycji jest Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim, który skierował 3 takie wnioski. Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze oraz Sąd Rejonowy w Nowym Targu skierowały każdy z osobna po 2 takie wnioski. Po 1 wniosku skierował Sąd Okręgowy w Krakowie, Sąd Okręgowy w Bydgoszczy oraz Sąd Okręgowy Warszawa.

1.2. Państwo wykonania orzeczenia

Najwięcej wniosków o uznanie orzeczenia probacyjnego (rozdział 66h k.p.k.) w okresie od 2012 r. do marca 2015 r. zostało skierowanych przez polskie sądy do **Niemiec** (8 spraw – III Kop 56/14, II Kop 19/14, II Kop 10/13, II Kop 181/12, VIII Kop 161/14, III Kop 21/14, III Kop 42/12, III Kop 281/13). Drugim państwem docelowym była **Wielka Brytania**, do której skierowano 3 wnioski – III Kop 133/13, III Kop 60/13, III Kop 207/13, a następnie **Holandia i Słowacja** – do których skierowano odpowiednio po jednym wniosku – Holandia (III Kop 124/14) oraz Słowacja (II Ko 1251/13). W jednej sprawie (III Kop 281/13) skierowano także wniosek o wykonanie orzeczenia probacyjnego na Ukrainę.

1.3. Rodzaje orzeczenia probacyjnego

W analizowanych aktach spraw dominowały orzeczenia dotyczące kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (13 spraw). Orzeczenia te dotyczyły różnego wymiaru kary pozbawienia wolności: od 4 miesięcy (sprawa III Kop 124/14 SO w Krakowie) do 4 lat (sprawa III Kop 42/12 SO w Jeleniej Górze). Zróżnicowane były też wyznaczone okresy próby: od 3 do 5 lat.

W jednym przypadku (sprawa III Kop 281/13 SO w Poznaniu) orzeczono środek zabezpieczający w postaci bezterminowego umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym. Zasadność tego wniosku budzi zastrzeżenia, o czym poniżej.

W żadnej z przebadanych spraw nie było wniosku dotyczącego wykonania kary ograniczenia wolności. W analizowanych przypadkach nie odnotowano także

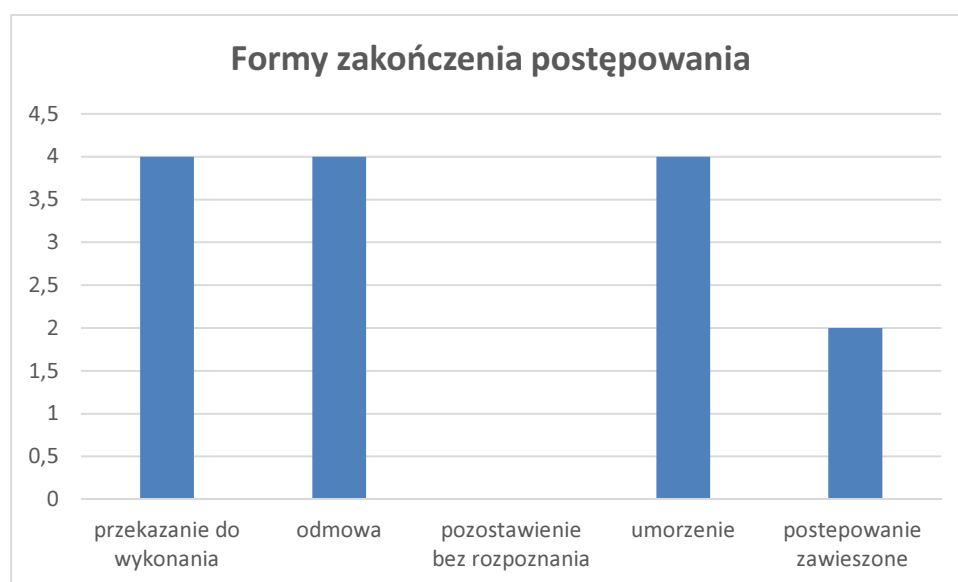
przypadków orzeczeń dotyczących warunkowego zwolnienia lub warunkowego umorzenia postępowania karnego.

Szczegółowe dane z tego zakresu zawarte są w [Załączniku nr 4](#).

1.4.Przekazanie/odmowa przekazania/zażalenia – dane statystyczne

Wykres 2

Przekazania/odmowy przekazania/inne formy zakończenia postępowania we wnioskach o uznanie orzeczeń probacyjnych skierowanych przez Polskę do państw członkowskich UE (rozdział 66h k.p.k.)

Z przeanalizowanych spraw odnoszących się do form zakończenia postępowania należy stwierdzić, że w przypadku 4 wniosków miało miejsce przekazanie orzeczenia do wykonania (II Ko 453/06 SR Nowy Targ, II Ko 1251/13 SR Nowy Targ, III Kop 124/14 SO Kraków, II Kop 10/13 SO Gorzów Wielkopolski). W 4 sytuacjach doszło do umorzenia postępowania, w 2 sprawach miało miejsce zawieszenie postępowania (III Kop 42/12 SO Jelenia Góra, II Kop 19/14 SO Gorzów Wielkopolski), a w pozostałych przypadkach wydano postanowienie o odmowie przekazania (III Kop 133/13 SO Bydgoszcz, VIII Kop 161/14 SO Warszawa, III Kop 21/14 SO Poznań, III Kop 281/13 SO Poznań).

2. Przepisy k.p.k. wdrażające Decyzję ramową w zakresie rozpoznania wniosku o przekazanie z Polski do wykonania w innym państwie członkowskim UE orzeczenia probacyjnego (rozdział 66h k.p.k.) oraz ocena ich funkcjonowania w praktyce

Przepisy prawa krajowego implementujące Decyzję ramową 2008/947/WSiSW, mają zastosowanie do wniosków o wykonanie orzeczeń probacyjnych złożonych po dniu wejścia w życie przepisów rozdziału 66h k.p.k., tj. po 1 stycznia 2012 r. W tym przypadku nie przewidziano żadnych okresów przejściowych (w odróżnieniu od implementacji Decyzji ramowej 2008/909/WSiSW).

2.1. Zakres przedmiotowy

Zgodnie z art. 611u k.p.k. wdrażającym postanowienia Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW wnioski o uznanie orzeczenia probacyjnego mogą odnosić się do prawomocnych orzeczeń dotyczących:

- kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania⁵⁵,
- kary ograniczenia wolności,
- samoistnie orzeczonego środka karnego,
- warunkowego zwolnienia,
- warunkowego umorzenia postępowania karnego.

W wyżej wymienionym przepisie, podobnie jak też w ww. decyzji ramowej, jest mowa o prawomocnym orzeczeniu. Chodzi tu zarówno o prawomocność formalną, jak i materialną. Prawomocność formalna oznacza, że orzeczenie nie może być zaskarżone za pomocą zwyczajnych środków odwoławczych, a w konsekwencji postępowanie, w którym go wydano nie może być kontynuowane⁵⁶. Prawomocność

⁵⁵ Warto zwrócić uwagę, że chociaż do 1 lipca 2015 r. istniała w świetle kodeksu karnego (dalej „k.k.”) możliwość orzekania z warunkowym zawieszeniem wykonania kary ograniczenia wolności oraz samoistnej grzywny, możliwości tej nie wprowadzono. Związane to było z faktem, że w decyzji ramowej mówi się w kontekście warunkowego zawieszenia wykonania kary tylko o karze pozbawienia wolności.

⁵⁶ Orzeczenie sądu staje się prawomocne formalnie wskutek upływu terminu do wniesienia zwyczajnego środka odwoławczego (termin ten musi upłynąć bezskutecznie dla wszystkich osób uprawnionych do wniesienia środka odwoławczego); odmowy przyjęcia wniesionego środka

materialna powstaje jednocześnie z prawomocnością formalną i stanowi jej skutek. Wyraża się w zakazie podwójnego sądzenia tej samej osoby za ten sam czyn. Nie ma natomiast znaczenia z punktu widzenia tego przepisu, że od prawomocnego orzeczenia przysługują nadzwyczajne środki zaskarżenia w postaci kasacji (art. 519 i nast. k.p.k.).

W odniesieniu do orzeczeń wymierzających karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, w grę może wchodzić zarówno wyrok skazujący za przestępstwo, jak też wyrok skazujący za przestępstwo skarbowe⁵⁷. Przekazaniu może podlegać wyrok wydany w sytuacji, gdy do wymierzenia kary pozbawienia wolności i warunkowego zawieszenia jej wykonania doszło jednocześnie w jednym orzeczeniu. Nie ma też przeszkód, aby wystąpić z wnioskiem o wykonanie wyroku wydanego w trybie art. 152 k.k.w., kiedy to wykonanie orzeczonej kary zostało warunkowo zawieszona na mocy odrębnego orzeczenia.

Przekazanie może dotyczyć wszystkich orzeczonych kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, niezależnie od ich wymiaru oraz trybu orzekania, a także czasu trwania okresu próby w świetle prawa krajowego. W zasadzie będą więc to kary nieprzekraczające 2 lata pozbawienia wolności (od 1 lipca 2015 r. – 1 roku). Przekazane jednak do wykonania może też być także orzeczenie dotyczące zawieszony warunkowo dłuższej kary pozbawienia wolności (do lat 5), wydane na podstawie art. 343 § 2 pkt 2 k.p.k.

W sprawach poddanych analizie w ramach przeprowadzonych badań aktowych wystąpienie sądu polskiego do organów sądowych innych państw członkowskich UE dotyczyło tylko niektórych środków probacyjnych. Najczęstszym orzeczeniem jakie stanowiło podstawę wniosku wystosowanego przez sąd polski do organów sądowych innych państw członkowskich UE było orzeczenie kary pozbawienia wolności

odwoławczego przez prezesa sądu pierwszej instancji (art. 429 § 1 k.p.k.); pozostawienia przez sąd odwoławczy wniesionego środka odwoławczego bez rozpoznania (art. 430 § 1 k.p.k.); pozostawienia przez sąd bez rozpoznania cofniętego środka odwoławczego (art. 432 § 1 k.p.k.); niewniesienia w wyznaczonym terminie wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku (art. 422 § k.p.k.); wyczerpania drogi kontroli instancyjnej na skutek wydania przez sąd drugiej instancji orzeczenia kończącego postępowanie.

⁵⁷Zgodnie z treścią art. 113 § 1 kodeksu karnego skarbowego („k.k.s.”) do przestępstw skarbowych stosuje się przepisy k.p.k. z wyjątkiem przepisów wymienionych w § 2, wśród których nie znajdują się omawiane przepisy w przedmiocie uznawania orzeczeń.

z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. W poszczególnych sprawach były to odpowiednio:

- sprawa III Kop 133/13 – Sąd Okręgowy Bydgoszcz – 10 lat kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat;
- sprawa II Kop 181/12 – Sąd Okręgowy Gorzów Wielkopolski – 6 miesięcy kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania;
- sprawa III Kop 56/14 - Sąd Okręgowy Jelenia Góra – 1 rok kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 5 lat;
- sprawa III Kop 124/14 – Sąd Okręgowy Kraków – 4 miesiące kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat połączony z dozorem kuratora sądowego;
- sprawa II Ko 453/06 – Sąd Rejonowy Nowy Targ – 1 rok pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat;
- sprawa II Ko 1251/13 – Sąd Rejonowy Nowy Targ – kara łączna 1 rok i 6 miesięcy kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na 3-letni okres próby;
- sprawa III Kop 60/13 – Sąd Okręgowy Poznań – 1 rok kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 4 lat;
- sprawa III Kop 21/14 – Sąd Okręgowy Poznań – 2 lata kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 5 lat;
- sprawa VIII Kop 161/14 – Sąd Okręgowy Warszawa – 1 sprawa – 10 miesięcy kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat.

Pewne wątpliwości nasuwają się w odniesieniu do możliwości stosowania środków karnych. W przepisie art. 611u k.p.k. stwierdza się wyraźnie, że chodzi tu o środek karny orzeczony samoistnie (czyli na podstawie art. 59 k.k.), będący alternatywą m.in. dla kary pozbawienia wolności. Warto zauważyć, że wskazane w przypisie art.

611u k.k. rodzaje środków karnych mogą też być orzekane obok np. kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej oraz obok kary ograniczenia wolności. Nie ma więc racjonalnych powodów, żeby w przypadku, gdy takie kary są orzekane, przekazanie dotyczyło nie tylko kontroli przestrzegania elementów probacyjnych związanych z tymi karami, lecz również ograniczeń wynikających z orzeczonego obok któregoś z tych kar jednego ze środków karnych wskazanych w art. 611u k.p.k. (np. w postaci zakazu wykonywania określonego zawodu, prowadzenia określonej działalności gospodarczej czy zakazu stadionowego⁵⁸). Warto podkreślić, że zarówno w przypadku gdy środek karny wymierzany jest samoistnie, jak też w sytuacji, gdy występuje obok np. kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania czy też kary ograniczenia wolności, zasadniczą sankcją za jego nieprzestrzeganie jest pociągnięcie skazanego do odpowiedzialności za przestępstwo z art. 244 k.k. zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3 lub zagrożone łagodniejszą sankcją przestępstwo niestosowania się do obowiązku stawiennictwa w związku z orzeczonym zakazem wstępu na imprezę masową (art. 244a k.k.). Nasuwa się pytanie, czy w razie przekazania orzeczenia wymierzającego obok kary zasadniczej środek karny, wskazany w art. 611u k.p.k., właściwy do pociągnięcia do odpowiedzialności sprawcy z tych przepisów będzie również sąd państwa wykonania orzeczenia. Za uznaniem tej możliwości przemawia treść art. 14 ust. 1c (w związku z art. 16 ust. 1c decyzji ramowej, która wskazuje, że państwo wykonania orzeczenia (gdy nie zastrzeże inaczej) podejmuje również decyzje dotyczące nałożenia kary pozbawienia wolności w przypadku niewypełnienia obowiązków wynikających z kary alternatywnej lub kary warunkowej. Wprowadzie środek karny orzeczony obok zawieszanej warunkowo kary pozbawienia wolności formalnie rzecz biorąc nie stanowi „warunku zawieszenia”, niemniej może być tak potraktowany, gdyż z pewnością fakt niestosowania się do tych zakazów i związane z tym popełnienie w okresie próby przestępstwa może być uwzględniany przy podejmowaniu decyzji o zarządzeniu wykonania kary warunkowo zawieszanej. Należy podkreślić, że za takim stanowiskiem przemawia okoliczność,

⁵⁸ Podobnie Wardyński i współnicy, *Postępowanie w sprawach karnych i wykonywanie wyroków, Wzajemne uznawanie wyroków z innych państw członkowskich*, s. 24

http://www.era-comm.eu/defence_counsel/kiosk/pdf/2_Stepinska_und_Tomczak_Komentarz_Workshop.pdf.

że w świetle art. 72 § 1 k.k., w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r., obowiązki próby i środki karne orzekane obok kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej wydają się być traktowane równorzędnie. Z przepisu tego wynika, że od nałożenia co najmniej jednego z obowiązków próby sąd może zwolnić poprzez orzeczenie środka karnego.

W przypadku przekazania w trybie rozdziału 66h k.p.k. orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie karne nie ma znaczenia, w jakiej formie to nastąpiło, a w szczególności, czy w danym wypadku wniosek prokuratora i warunkowe umorzenie postępowania zastąpił akt oskarżenia. Nie jest też istotne, czy wyrok w tej sprawie został wydany na posiedzeniu, o którym mowa w art. 341 k.p.k., czy też po przeprowadzeniu rozprawy.

Przepis art. 611u k.p.k. odnosi się do przekazania postanowienia o warunkowym zwolnieniu, które może dotyczyć warunkowego zwolnienia z wykonania kar polegających na pozbawieniu wolności, o których mowa w art. 32 pkt 3–5 k.k. Kodeks karny wykonawczy nie przewiduje możliwości przedterminowego zwolnienia od zastępczej kary pozbawienia wolności np. orzeczonej za karę pozbawienia wolności czy też za niezapłaconą grzywnę. W tym ostatnim przypadku może natomiast dojść do wstrzymania jej wykonania w trybie art. 52 k.k.w. w związku z udzieleniem skazanemu warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia kary pozbawienia wolności. W takiej sytuacji można traktować obowiązek zapłaty grzywny jako obowiązek probacyjny.

W badanych aktach spraw nie odnotowano przypadku, aby rozpoznawano przekazanie orzeczenia w związku z orzeczoną karą ograniczenia wolności lub zastosowanym warunkowym zwolnieniem od odbycia reszty kary czy też warunkowym umorzeniem postępowania.

Konieczną przesłanką takiego przekazania orzeczenia do wykonania w innym państwie w każdym przypadku jest, by na sprawcę zostały nałożone określone obowiązki lub by orzeczono wobec niego dozór kuratora albo instytucji publicznej.

Przekazanie w tym trybie nie mogłoby więc np. dotyczyć tzw. zawieszenia prostego wykonania kary pozbawienia wolności czy przedterminowego zwolnienia, w przypadku których wyznacza się jedynie okres próby bez nałożenia w tym czasie

na skazanego obowiązków lub dozoru. Warto dodać, że taka możliwość od 1 lipca 2015 r. przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności została praktycznie wyeliminowana. W świetle art. 72 § 1 k.k. w nowym brzmieniu nałożenie na skazanego jednego z wymienionych w tym przepisie obowiązków jest obligatoryjne, chyba że sąd orzeka środek karny.

Przekazanie może dotyczyć każdego przypadku orzeczenia kary ograniczenia wolności niezależnie od tego, czy na skazanego nałożono dodatkowe obowiązki, o których była mowa w dawnym art. 36 § 2 k.k. (obecnie są wymienione w art. 34 § 1a k.k.). Wspomniana zmiana kodeksu karnego powoduje konieczność modyfikacji art. 611u k.p.k. Dotychczas wystarczające było wskazanie w tym przepisie art. 34 § 2 k.k., który poza restrykcjami w sferze swobodnego poruszania się skazanego, środkami nadzoru, nakłada również na niego obowiązek pracy na cele społeczne lub kontynuowania dotychczasowej pracy za zmniejszonym wynagrodzeniem (potrącenia). W każdym jednak razie ograniczenia związane z pracą stanowiły nieodłączny element dolegliwości tej kary. Z tego też względu zasadne było, że ustawodawca w art. 611u k.p.k. odwołał się tylko do art. 34 § 2 k.k. Jednak w związku ze zmianą kształtu prawnego kary ograniczenia wolności obowiązującego od 1 lipca 2015 r., wskutek której w art. 34 § 2 k.k. nie mówi się już o obowiązku pracy, wydaje się konieczne powołanie w art. 611u k.p.k. również art. 34 § 1a k.k.

Rozważenia ponadto wymaga kwestia możliwości przekazania do wykonania za granicę orzeczenia skazującego na karę ograniczenia wolności w sytuacji nałożenia na skazanego obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub w innym wyznaczonym miejscu, z zastosowaniem dozoru elektronicznego (art. 34 § 1a pkt 2 k.k.). Wydaje się, że należy dopuścić taką możliwość z tych samych powodów, dla których opowiedzieliśmy się za dopuszczalnością, w świetle decyzji ramowej, przekazania do wykonania w innym państwie członkowskim UE orzeczonego w Polsce zakazu stadionowego połączonego z zastosowaniem dozoru elektronicznego (patrz Rozdział III).

Dokonując transpozycji Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW ustawodawca zdecydował się na określenie obowiązków podlegających przekazaniu poprzez wskazanie odpowiednich przepisów prawa polskiego, a nie w sposób opisowy (jak to ma miejsce w decyzji ramowej). Wiąże się to z faktem, że przekazaniu podlega

orzeczenie wydane przez sąd polski, który w wyroku powołuje określone przepisy, które znalazły zastosowanie. Takie ujęcie przepisów grozi ryzykiem pominięcia jakiegoś przepisu, które powinno być uznane za przeoczenie. Tak słusznie zakwalifikowano niepowołanie w art. 611u § 1 k.k. przepisu art. 67 § 3 k.k. mówiącego o obligatoryjnym nałożeniu na sprawcę obowiązku naprawienia szkody w przypadku warunkowego umorzenia postępowania⁵⁹.

Taka forma transpozycji przepisów Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW do k.k. ma ponadto tę wadę, że każdorazowa zmiana przepisów odnoszących się do kar lub zasad ich wymiaru pociągnie za sobą konieczność zmiany treści art. 611u k.p.k. Na marginesie warto zauważyć, że źle się stało, iż zmianom w tym zakresie kodeksu karnego nie towarzyszyła odpowiednia zmiana treści art. 611u k.p.k.

Zgodnie z art. 611u § 1 k.p.k. przekazaniu podlega orzeczenie probacyjne nakładające na skazanego lub sprawcę choćby jeden z wymienionych w tym przepisie zakazów lub obowiązków. Warto w tym miejscu podkreślić, że dla dopuszczalności wystąpienia o wykonanie w innym państwie ograniczenia k.k. w art. 611u § k.p.k. nie ma znaczenia konfiguracja, w jakiej orzeczone zostały zakazy lub obowiązki wymienione w tym przepisie. Ilość takich konfiguracji jest bardzo duża. Może wystąpić sytuacja, że orzeczenie podlegające przekazaniu będzie nakładało na sprawcę kilka obowiązków z równoczesnym oddaniem go pod dozór kuratora. Może się zdarzyć, że wystąpi tylko jeden taki obowiązek. Słusznie zwraca się uwagę, że może również wystąpić przypadek, że orzeczenie probacyjne nakłada na sprawcę zarówno obowiązek wskazany w art. 611u § 1, jak i obowiązek spoza tego katalogu (np. obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego). Dominuje pogląd, że wystąpienie do innego państwa członkowskiego UE o wykonanie orzeczenia nie jest wówczas dopuszczalne, gdyż wiąże się ono z koniecznością zawieszenia postępowania wykonawczego w Polsce. Podnosi się argument, że w razie przekazania orzeczenia do wykonania w innym państwie członkowskim UE, wykonanie tego obowiązku w Polsce nie byłoby już możliwe, tym bardziej że z przekazaniem orzeczenia z reguły wiąże się również utrata przez polskie organy kompetencji do sankcjonowania

⁵⁹ Por. Wardyński i wspólnicy, *Postępowanie w sprawach karnych i wykonywanie wyroków...*, s. 27 http://www.eracomm.eu/defence_counsel/kiosk/pdf/2_Stepinska_und_Tomczak_Komentarz_Workshop.pdf.

sprawcy w razie nieprzestrzegania warunków probacji⁶⁰. Wyjątek czyni się jednak dla sytuacji, gdy wystąpienie o wykonanie orzeczenia probacyjnego w innym państwie członkowskim UE ma nastąpić już po tym jak obowiązek probacyjny, który nie jest objęty katalogiem zawartym w art. 611u § 1 k.p.k., został przez sprawcę wykonany. Nie kwestionując co do zasady tego poglądu, wydaje się, że należałoby zalecać w tym względzie pewną elastyczność. Na przykład decyzja o dopuszczalności przekazania powinna być uzależniona od charakteru obowiązku pominiętego na liście oraz od tego czy oddano skazanego pod dozór. W razie oddania skazanego pod dozór państwo wykonania orzeczenia mogłoby bowiem kontrolować również wykonanie obowiązków lub nakazów nieobjętych katalogiem z art. 611ug § 1 k.p.k. Dodatkowy argument wiąże się z treścią art. 611ug § 1 pkt 8 k.p.k. dotyczącego wprawdzie sytuacji odwrotnej, kiedy to inne państwo zwraca się o wykonanie jego orzeczenia w Polsce. Z przepisu tego wynika, iż okoliczność, że w tym samym orzeczeniu określono obowiązek niefigurujący na liście zawartej w art. 611ud k.p.k. nie stanowi podstawy do odmowy. Równocześnie fakt, że orzeczenie dotyczy wyłącznie obowiązków spoza listy stanowi wprawdzie taką podstawę, ale tylko fakultatywną. Zestawienie tych przepisów dowodzi, że nie ma racjonalnego wytłumaczenia, dlaczego by nie stosować podobnych zasad w przypadku, gdy chodzi o orzeczenie polskie. Należy też dodać, że do umorzenia zawieszzonego w Polsce postępowania wykonawczego dochodzi dopiero po całkowitym wykonaniu orzeczenia. Tak więc droga nacisku do wyegzekwowania dodatkowych obowiązków wydaje się być do tego czasu otwarta.

W art. 611 § k.p.k. powołuje się przepisy dotyczące następujących obowiązków i zakazów:

- 1) zakaz zmiany bez zgody sądu miejsca stałego pobytu, obowiązek wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne i obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary (art. 34 § 2 k.k.). Obowiązki w takim zestawie odnoszą się wyłącznie do kary

⁶⁰ Por. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 468–682*, C.H. Beck, Warszawa 2012, t. III, s. 1038 i n. oraz por. Wardyński i wspólnicy, *Postępowanie w sprawach karnych i wykonywanie wyroków...*, s. 27,

http://www.eracomm.eu/defence_counsel/kiosk/pdf/2_Stepinska_und_Tomczak_Komentarz_Workshop.pdf.

ograniczenia wolności i stanowiły dotychczas immanentny element dolegliwościowo-probacyjny składający się na istotę tej kary. Jak już sygnalizowano w związku z obowiązującą od 1 lipca 2015 r. zmianą przepisu art. 34 k.k. należałoby powołać w art. 611u k.p.k. poza art. 34 § 2⁶¹ także przepis art. 34 § 1a k.k.⁶²;

- 2) zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej (art. 39 pkt 2 k.k.);
- 3) zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi (art. 39 pkt 2a k.k.);
- 4) obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 39 pkt 2b k.k.);
- 5) zakaz wstępu na imprezę masową (art. 39 pkt. 2c k.k.);
- 6) zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych (art. 39 pkt 2d k.k.);

⁶¹ W obowiązującym stanie prawnym w art. 34 § 2 k.k. jest mowa tylko o tym, że w czasie odbywania kary ograniczenia wolności skazany nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu oraz ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary.

⁶² Przepis art. 34 § 1a k.k. stanowi, że kara ograniczenia wolności polega na obowiązku wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne, obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub innym wyznaczonym miejscu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego, zobowiązaniu do wykonywania pracy zarobkowej, nauki lub przygotowania do zawodu, powstrzymania się nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających, poddania się terapii uzależnień, poddania się terapii, w szczególności psychoterapii lub psychoedukacji, uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach oraz powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 pkt 4–7a k.k.). Ponadto kara ta polega na potrąceniu od 10 do 25% wynagrodzenia w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd. Z przepisu art. 34 § 1b k.k. wynika, że powyższe obowiązki i potrącenia sąd orzeka łącznie lub osobno. Na marginesie zmiany tego przepisu warto zauważyć, że ograniczenia dotyczące sfery pracy (zatrudnienia) nie są już nieodłącznym elementem tej kary. W świetle bowiem art. 34 § 1b k.k. obowiązki i potrącenia, o których mowa w art. 34 § 1a k.k., orzeka się łącznie lub osobno. Oznacza to, że sąd nie musi nałożyć na skazanego obowiązku pracy na cele społeczne ani też orzec wobec niego potrącenia z wynagrodzeń, a może poprzestać na nałożeniu ograniczeń dotyczących innej sfery życia. W tym kontekście wydaje się, że sformułowanie przepisu art. 34 § 1a k.k. „Kara ograniczenia wolności polega na” nie jest trafne. Raczej powinno się tu mówić o tym, iż „może polegać na”.

- 7) obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (dawny art. 39 pkt 5 k.k.) – przepis ten przestał obowiązywać od 1 lipca 2015 r.;
- 8) nawiązkę orzecaną na rzecz pokrzywdzonego w miejsce obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k. (dawny art. 39 pkt 6 k.k. w zw. z art. 46 § 2 k.k.) – przepis ten przestał obowiązywać od 1 lipca 2015 r.;
- 9) obowiązek informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby (art. 72 § 1 pkt 1 k.k.), który może być orzeczony zarówno w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary, jak i warunkowego umorzenia postępowania (art. 67 § 3 k.k.) oraz w razie skazania na karę ograniczenia wolności (dawny art. 36 § 2 k.k.). Przepis art. 36 § 2 k.k. został uchylony. Obecnie w przypadku kary ograniczenia wolności o obowiązku tym jest mowa w art. 34 § 2 k.k.;
- 10) obowiązek wykonywania ciężącego na skazanym obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby (art. 72 § 1 pkt 3 k.k.), który może być orzeczony zarówno w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary, jak i warunkowego umorzenia postępowania (art. 67 § 3 k.k.) oraz warunkowego zwolnienia (art. 159 § 1 k.k.w.). Do 1 lipca 2015 r. obowiązek ten mógł być nałożony w związku ze skazaniem na karę ograniczenia wolności (dawny art. 36 § 2 k.k.). Obecnie w związku z uchyleniem tego przepisu takiej możliwości nie ma;
- 11) zobowiązania skazanego do wykonywania pracy zarobkowej, do nauki lub przygotowania się do zawodu (art. 72 § 1 pkt 4 k.k.), który może być orzeczony w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary, jak i warunkowego zwolnienia (art. 159 § 1 k.k.w.) oraz skazania na karę ograniczenia wolności (dawny art. 36 § 2 k.k., obecny art. 34 § 1a pkt 3 k.k.);
- 12) obowiązek powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających (art. 72 § 1 pkt 5 k.k.), który może być orzeczony zarówno w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary, jak i warunkowego umorzenia postępowania (art. 67 § 3 k.k.), warunkowego zwolnienia (art. 159 § 1 k.k.w.) oraz skazania na karę ograniczenia wolności (dawny art. 36 § 2 k.k., obecny art. 34 § 1a pkt 3 k.k.);
- 13) obowiązek poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym (art. 72 § 1 pkt 6 k.k.), który może być orzeczony zarówno w razie warunkowego zawieszenia

wykonania kary, jak i warunkowego umorzenia postępowania (art. 67 § 3 k.k.), warunkowego zwolnienia (art. 159 § 1 k.k.w.) oraz skazania na karę ograniczenia wolności (dawny art. 36 § 2 k.k., obecny art. 34 § 1a pkt 3 k.k.). W związku ze zmianą dawnego art. 72 § 1 pkt 6 k.k. polegającą głównie na rozbiciu jego treści na dwa punkty należy zmienić art. 611u k.p.k., poprzez dodanie do art. 72 § 1 pkt 6 ponadto pkt 6a;

- 14) obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6a k.k.), który może być orzeczony zarówno w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary, jak i warunkowego umorzenia postępowania (art. 67 § 3 k.k.), warunkowego zwolnienia (art. 159 § 1 k.k.w.) oraz skazania na karę ograniczenia wolności (dawny art. 36 § 2 k.k., obecny art. 34 § 1a pkt 3 k.k.). W związku ze zmianą numeracji poszczególnych punktów art. 72 § 1 k.k. ten obowiązek znajduje się obecnie w pkt 6b (co należy uwzględnić w art. 611u k.p.k.);
- 15) obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 k.k.), który może być orzeczony w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary, jak i warunkowego zwolnienia (art. 159 § 1 k.k.w.) oraz skazania na karę ograniczenia wolności (dawny art. 36 § 2 k.k., obecny art. 34 § 1a pkt 3 k.k.);
- 16) obowiązek powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a k.k.), który może być orzeczony zarówno w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary, jak i warunkowego umorzenia postępowania (art. 67 § 3 k.k.), warunkowego zwolnienia (art. 159 § 1 k.k.w.) oraz skazania na karę ograniczenia wolności (dawny art. 36 § 2 k.k. – obecny art. 34 § 1a pkt 3 k.k.);
- 17) obowiązek innego niż wskazane w art. 72 § 1 pkt 1–7b k.k. stosownego postępowania w okresie próby, jeżeli może to zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa (art. 72 § 1 pkt 8 k.k.), który może być orzeczony w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary oraz warunkowego zwolnienia (art. 159 § 1 k.k.w.);
- 18) obowiązek naprawienia szkody w całości lub w części (art. 72 § 2 k.k.), który może być orzeczony w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary oraz warunkowego zwolnienia (art. 159 § 1 k.k.w.). Przepis art. 72 § 2 k.k.

w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r. obejmuje również świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 k.k. Oprócz orzeczanego okresu próby w sprawie II Ko 453/06 – Sąd Rejonowy Nowy Targ został także orzeczony obowiązek naprawienia szkody poprzez zapłatę pokrzywdzonym kwoty 3200 zł oraz 18 000 zł. W sprawie II Ko 1251/13 – Sąd Rejonowy Nowy Targ orzeczono także dodatkowo obowiązek naprawienia szkody w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się wyroku poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonej firmy B.P. kwoty 1500 zł, ponadto, na rzecz innych pokrzywdzonych (osób fizycznych) następujących kwot: 1500 zł, 1500 zł oraz 1300 zł. Zaś w sprawie VIII Kop 161/14 – Sąd Okręgowy Warszawa – orzeczono dodatkowo karę grzywny;

- 19) oddanie sprawcy pod dozór kuratora lub instytucji publicznej przy czym nie jest istotna podstawa dozoru, może być nią zatem zarówno przepis art. 67 § 2 k.k., art. 73 k.k., jak i art. 159 § 1 k.k.w. Przepis art. 611u § 1 k.p.k. mówi o oddaniu pod dozór kuratora lub instytucji publicznej, podczas gdy przepisy art. 67 § 2 k.k., art. 73 k.k. i art. 159 § 1 k.k.w. przewidują oddanie sprawcy pod dozór kuratora lub osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, instytucji albo organizacji społecznej, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym. Zróznicowanie to, jak się wydaje, ma charakter celowy i nie powinno być traktowane jako niedopatrzenie ustawodawcy. Przekazanie orzeczenia probacyjnego do wykonania w innym państwie jest dopuszczalne tylko w sytuacji, gdy z orzeczenia polskiego sądu wynika, że jako podmiot sprawujący dozór będzie wskazana instytucja (a nie osoba fizyczna inna niż kurator sądowy i do tego mająca charakter publiczny (a nie np. prywatna fundacja). Dozór kuratora oprócz kary 4 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat został nałożony w sprawie III Kop 124/14 – Sąd Okręgowy Kraków.

W sprawie III Kop 281/13 rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w Poznaniu chodziło o przekazanie na podstawie przepisów rozdział 66h k.p.k. do wykonania za granicą środka zabezpieczającego w postaci bezterminowego umieszczenia sprawcy przestępstwa w zakładzie psychiatrycznym. Wniosek w tej sprawie, z którym jak się wydaje wystąpił sprawca, słusznie nie został przez wyżej wymieniony Sąd

uwzględniony. Warunkiem bowiem stosowania instytucji przekazania środków probacyjnych jest w świetle art. 2 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW fakt, iż osoba fizyczna popełniła przestępstwo, za które nałożono karę. Lecznicy środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym nie jest karą w rozumieniu k.k., a osoba, wobec której może być on zastosowany, nie popełnia, w świetle tych przepisów, przestępstwa z braku możliwości przypisania jej winy. Z motywu 16 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW wynika dodatkowo, że odmowa jest dopuszczalna, jeśli zgodnie z prawem krajowym, państwo wykonania nie ma możliwości sprawowania nadzoru nad stosowaniem takiego środka. Z tego względu art. 611u k.p.k. wymieniający rodzaje środków probacyjnych, które mogą ulec przekazaniu do wykonania w innym państwie, nie uwzględnia środków zabezpieczających.

2.2. Zakres podmiotowy

Przepis art. 611u § 1 k.p.k. określa, że wystąpienie do innego państwa członkowskiego UE (nazywanego państwem wykonania orzeczenia) może dotyczyć orzeczenia probacyjnego wydanego wobec obywatela polskiego lub cudzoziemca (zarówno obywatela państwa członkowskiego UE, jak i obywatela państwa trzeciego, a nawet bezpaństwowca). Warto dodać, że o obywatelstwie sprawcy nie wspomina się w Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW.

Pojęcie „obywatel polski”, którym posługuje się komentowany przepis określa ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (dalej „Ustawa o Obywatelstwie”)⁶³. Obywatelem polskim w rozumieniu komentowanego przepisu jest osoba, która nabyła obywatelstwo na podstawie przepisów Ustawy o Obywatelstwie. Artykuł 3 ust. 2 Ustawy o Obywatelstwie stanowi, że obywatel polski w myśl prawa polskiego nie może być równocześnie uznawany za obywatela innego państwa. Skoro tak, to należy uznać, że dla zastosowania komentowanego przepisu nie ma znaczenia fakt posiadania przez osobę, o której mowa jest w tym przepisie, oprócz obywatelstwa polskiego obywatelstwa jeszcze innego państwa.

⁶³ Dz. U. z 2012 r., poz. 161.

Cudzoziemcem jest ten, kto nie posiada obywatelstwa polskiego. Istotne jest tu nieposiadanie obywatelstwa polskiego w czasie przekazania orzeczenia do wykonania.

W sprawach poddanych analizie nie wystąpił skazany posiadający podwójne obywatelstwo.

Na marginesie warto zwrócić uwagę na pewną niekonsekwencję terminologiczną pojawiającą się na tle rozdziału 66h k.p.k. (jak też rozdziału 66i k.p.k.). W zawartych tam przepisach w odniesieniu do podmiotu przestępstwa używa się zarówno określenia „skazany” (np. w art. 611u § 1 k.p.k.), jak i „sprawca” (art. 611u § 2 k.p.k., art. 611ub § 1 k.p.k.). W związku z tym oba te terminy traktowane są w zasadzie wymiennie. Należy przyjąć, że dla ustawodawcy pojęcie „sprawcy” jest w postępowaniu wykonawczym generalnie tożsame z pojęciem „oskarżonego” lub „skazanego”⁶⁴. *De lege ferenda* wydaje się jednak celowe zwrócenie uwagi na potrzebę ujednoczenia terminologii w tym zakresie.

2.3. Kwestia zgody skazanego

Zgoda sprawcy nie jest przesłanką wystąpienia do innego państwa członkowskiego UE o wykonanie orzeczenia probacyjnego wydanego w Polsce. Uzależnione jest to bowiem wyłącznie od okoliczności o charakterze faktycznym, a mianowicie od tego, czy sprawca przebywa w państwie swego legalnego stałego pobytu, do którego ma zostać przekazane orzeczenie (lub oświadczy, że zamierza tam powrócić). Zarówno we wskazanym przepisie, jak i w omawianej decyzji ramowej nie wymaga się określonej formy lub innych cech ważności takiego oświadczenia. Należy więc przyjąć, że może być ono złożone w dowolnej formie⁶⁵. Istotne jest tylko, by skazany wyraził swą wolę w sposób swobodny i dostateczny (art. 60 k.c.), tzn. pozwalający na

⁶⁴ Termin ten obejmuje również osobę, wobec której postępowanie karne zostało warunkowo umorzone, S. Steinborn (w:) J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, T. III [Wolters Kluwer](#), Warszawa 2010, s. 1121. Ustawodawca w art. 611fh § 1 wprost zresztą mówi o jego obrońcy, na co zwraca uwagę A. Górski [w:] K. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 1476.

⁶⁵ Tak też A. Sakowicz (w:) K. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wyd. 4, C.H. Beck, Warszawa 2012, komentarz do art. 611ud k.p.k., s. 1497.

ustalenie sensu oświadczenia⁶⁶. W literaturze cywilistycznej dopuszcza się możliwość składania oświadczenia woli w języku obcym. Taką możliwość należy dopuścić również w omawianym przypadku, zwłaszcza gdy skazany jest cudzoziemcem niewładającym językiem polskim. W praktyce będzie to oświadczenie składane przez skazanego przed sądem lub wobec kuratora sądowego.

Z akt poddanych analizie w ramach przeprowadzonych badań wynika, iż wnioski sądów polskich o wykonanie w innym państwie członkowskim UE środka probacyjnego orzeczonego przez sąd polski były we wszystkich 14 przypadkach inicjowane przez skazanego. Sądy polskie odnosząc się do ich wniosków występowały do odpowiednich organów państw członkowskich UE o ich przyjęcie do wykonania.

2.4. Państwo wykonania orzeczenia

Wystąpienie o wykonanie orzeczenia probacyjnego może zostać zgodnie z art. 611u § 1 k.p.k. skierowane do właściwego sądu lub innego organu państwa członkowskiego UE (państwa wykonania orzeczenia), w którym sprawca posiada legalne stałe miejsce pobytu (*is lawfully and ordinarily residing*). Nie jest natomiast wymagane, by sprawca był obywatelem państwa wykonania orzeczenia. Na przekazanie w takim przypadku nie jest również potrzebna zgoda właściwego sądu lub innego organu państwa wykonania.

O stałym miejscu pobytu mówi się także w innych przepisach implementujących unijne decyzje ramowe w sprawie uznawania orzeczeń skazujących (np. w art. 611t § 5 pkt1 k.p.k. odnoszącym się do kary pozbawienia wolności). Jednakże w tym przypadku nie wymaga się, aby pobyt ten był legalny. Warto zwrócić uwagę, że polski ustawodawca używa pojęcia „stałego miejsca pobytu” niezależnie od sposobu ujęcia tego wymogu. Na przykład w języku angielskim w omawianej decyzji ramowej jest mowa o sprawcy, który posiada *ordinarily residing*, a w Decyzji ramowej 2008/909/WSiSW jest mowa o miejscu, w którym skazany mieszka (*lives*). Można

⁶⁶ Nie przewiduje się żadnych dodatkowych warunków ważności tego oświadczenia. Por. *Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw*, druk sejmowy nr 4583/VI z dnia 17 sierpnia 2011 r.

więc mieć wątpliwości, czy używanie tego samego polskiego terminu jest w tych przypadkach trafne, zwłaszcza że w Polsce terminem legalnym jest „miejsce zamieszkania”. W myśl art. 25 k.c. miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu. W orzecznictwie sądowym podkreśla się, że dla przyjęcia zamieszkiwania danej osoby w określonej miejscowości konieczne jest więc ustalenie występowania dwóch, występujących kumulatywnie, przesłanek, a mianowicie faktycznego przebywania (element *corpus*) i zamiaru stałego pobytu w tej miejscowości (*animus*)⁶⁷. Z tego względu bardziej trafne byłoby odwołanie się (zarówno w omawianym przepisie, jak i w innych, gdzie używa się tego określenia) do miejsca zamieszkania sprawcy. Na temat krytyki tłumaczenia angielskiego terminu *ordinarily* jako „stałe” miejsce pobytu (patrz rozdział III).

Wątpliwości powstają ponadto na tle wymogu legalności stałego miejsca pobytu. W przypadku obywatela polskiego jego pobytu w kraju nie ocenia się pod kątem legalności, gdyż zawsze jest on legalny, nawet wtedy, gdy nie dopełnia on obowiązku meldunkowego wprowadzonego dla celów ewidencyjnych. Kwestia legalności pobytu ma znaczenie tylko w odniesieniu do cudzoziemców. Jak już wykazywano, inne są warunki uzyskiwania prawa pobytu przez obywateli UE w innym państwie członkowskim UE, a inne w przypadku obywateli państw trzecich. W tym miejscu ograniczymy się do stwierdzenia, że o ile zasady przepływu obywateli UE są ujednolicone, to zasady udzielania zezwolenia na pobyt dla obywateli państw trzecich mogą się w poszczególnych państwach członkowskich różnić. Ocena, czy pobyt danego skazanego cudzoziemca będzie uznany za legalny, powinna być dokonywana według prawa państwa wykonania orzeczenia⁶⁸. W Polsce uzależniona jest ona od spełnienia warunków przewidzianych w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach⁶⁹.

⁶⁷ Por. wyrok WSA w Krakowie z dnia 14.10.2010 r., III SA/Kr 985/10 oraz wyrok NSA w Warszawie z dnia 15 stycznia 2009 r., II FSK 896/08.

⁶⁸ Tak też A. Sakowicz (w:) K. Boratyńska, A. Górskie, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, komentarz do art. 611 ud k.p.k., s. 1487.

⁶⁹ Dz. U. z 2011 r. Nr 264, poz. 1573.

Zgodnie z art. 611u § 2 k.p.k. wystąpienie o wykonanie orzeczenia probacyjnego może zostać skierowane również do innego państwa członkowskiego UE niż państwo legalnego stałego miejsca pobytu sprawcy. Dopuszczalność przekazania orzeczenia do wykonania w takim państwie uzależniona jest od kumulatywnego spełnienia dwóch warunków:

- 1) złożenia przez sprawcę wniosku o przekazanie orzeczenia do wykonania w tym państwa, oraz
- 2) wyrażenia na to zgody przez właściwy sąd lub inny organ państwa wykonania.

Przepis art. 611u § 1 i 2 k.p.k. wskazuje, że z wnioskiem o wykonanie orzeczeń probacyjnych w innym państwie członkowskim UE zawsze występuje sąd państwa wydania orzeczenia (a nie sam skazany). Kodeks postępowania karnego nie określa, który sąd jest właściwy do takiego wystąpienia. Z powiadomienia złożonego przez RP w trybie art. 3 ust. 1 wynika, że organami właściwymi do podejmowania działań zgodnie z decyzją ramową są, w wypadku gdy Rzeczpospolita Polska jest państwem wydania orzeczenia – sądy okręgowe lub rejonowe.

Sąd Okręgowy może działać na wniosek lub z urzędu. Z tym zastrzeżeniem, że w tej drugiej sytuacji tylko wtedy, gdy skazany w innym państwie członkowskim UE ma legalne stałe miejsce pobytu. W takim przypadku nie ma jednak również przeszkód, aby faktyczna inicjatywa wystąpienia pochodziła od strony. Zgodnie bowiem z treścią art. 9 § 2 k.p.k. strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą we wszystkich sprawach, gdy organ może lub ma obowiązek podejmowania działań z urzędu, składać wnioski o dokonanie tych czynności.

W badanym materiale aktowym zdarzały się przypadki wystąpienia w trybie art. 611 ust. 2 k.p.k. o wykonanie kary probacyjnej w innym państwie członkowskim niż państwo legalnego stałego pobytu sprawcy. Zgodnie z przepisami w takich przypadkach wystąpienia miały miejsce na wniosek skazanego. Przekazania w trybie art. 611 ust. 2 k.p.k. było przedmiotem rozpoznania w następujących sprawach: sprawie III Kop 42/12 (Sąd Okręgowy Jelenia Góra), III Kop 281/13 (Sąd Okręgowy Poznań), III Kop 133/13 (Sąd Okręgowy Bydgoszcz), III Kop 124/14 (Sąd Okręgowy Kraków), III Kop 56/14 (Sąd Okręgowy Jelenia Góra), II Kop 19/14 (Sąd Okręgowy Gorzów Wielkopolski), II Kop 10/13 (Sąd Okręgowy Gorzów Wielkopolski), III Kop 60/13 (Sąd Okręgowy Poznań), III Kop 21/14 (Sąd Okręgowy Poznań).

2.5. Fakultatywność przekazania

Zgodnie z art. 611u § 1 k.p.k. sąd „może wystąpić o wykonanie orzeczenia”. Oznacza to, że nawet w sytuacji, gdy spełnione są wszystkie warunki formalne do wystąpienia, decyzja sądu ma charakter fakultatywny tzn. objęta jest marginesem swobodnego uznania. Rezygnacja z wystąpienia powinna zwłaszcza mieć miejsce zawsze wtedy, gdy przekazanie takie byłoby niecelowe, biorąc pod uwagę przede wszystkim charakter sprawy, krótki okres próby, jaki pozostał do zakończenia kary lub rodzaj nałożonych przez skazanego obowiązków. Decyzja sądu w tym przedmiocie nie powinna być jednak arbitralna. Jak trafnie podnosi się w piśmiennictwie, w kontekście przekazania orzeczenia do wykonania na podstawie art. 608 § 1 i 2 k.p.k. występowanie z wnioskiem o wykonanie orzeczenia nie powinno następować wybiórczo, chociażby przez wzgląd na równość wobec prawa i humanitaryzm⁷⁰. Przy podejmowaniu decyzji pod uwagę powinny być także brane względy ekonomiki procesowej oraz zasada proporcjonalności nakazująca wzięcie zamierzonych korzyści oraz kosztów ich osiągnięcia. We wszystkich sprawach poddanych analizie inicjującym postępowanie był skazany, a sąd kontynuował tylko postępowanie i występował z wnioskiem celem jego uznania w innym państwie członkowskim UE.

2.6. Kwestia celów instytucji przekazania

Zgodnie z art. 1 ust. 1 Decyzji 2008/947/WSiSW jej celem jest ułatwienie resocjalizacji osób skazanych, skuteczniejsza ochrona ofiar i ogółu społeczeństwa oraz ułatwienie stosowania odpowiednich warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych.

W przepisach k.p.k. implementujących tę decyzję ramową o celach tych się nie wspomina. Fakt, że instytucja przekazania nie została obłożona żadnym warunkiem

⁷⁰ M. Płachta, (w:) Grajewski, *Kodeks postępowania karnego...*, t. II, s. 650; L. Gardocki (w:) R. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2004, s. 896.

odnoszącym się do jego celu stanowi poważny mankament obowiązującego uregulowania.

Brak ten nie może być usprawiedliwiony tym, że w uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej k.p.k. nawiązuje się do celów wskazanych w omawianej decyzji ramowej⁷¹, chociażby z tego względu, że dostęp do uzasadnienia projektu przepisów wdrażających ww. decyzję ramową nie jest prosty. Pewnych dodatkowych zabiegów wymaga też dotarcie do samej decyzji ramowej, przez pryzmaty której powinny być interpretowane polskie przepisy.

Należy dodać, że w art. 611t § 1 k.p.k. odnoszącym się do przekazania do wykonania w ramach UE orzeczeń skazujących na karę pozbawienia wolności, takie odniesienie do celów przekazania się znajduje. Brak wskazania w k.p.k. celów instytucji uznawania orzeczeń skazujących na środki karne związane z poddaniem sprawcy próbie z pewnością będzie utrudniać właściwe stosowanie tego mechanizmu.

2.7. Wybrane problemy z zakresu postępowania

Wystąpienie dotyczące wykonania orzeczenia probacyjnego kierowane jest do właściwego sądu lub innego organu państwa członkowskiego UE (państwa wykonania orzeczenia). W badanych sprawach często inicjatorem wystąpienia przez sąd okręgowy z wnioskiem do innego państwa członkowskiego UE o wykonanie tam kary związanej z poddaniem sprawcy próbie było Ministerstwo Sprawiedliwości. Najprawdopodobniej zaangażowanie centralnego organu wynikało z potrzeby ustalenia, który sąd państwa wykonania orzeczenia wniosku będzie właściwy do jego rozpoznania. Z taką sytuacją mieliśmy do czynienia w sprawie III Kop 4/14 rozpoznawanej przez Sąd Rejonowy w Rybniku oraz w sprawie IV Kop 214/12 rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w Lublinie.

⁷¹ Stwierdza się tam, co następuje: „Wdrożenie przepisów decyzji ramowej o probacji powinno mieć wpływ na ułatwienie resocjalizacji osób skazanych, skuteczniejszą ochronę ofiar i społeczeństwa, a także upowszechnienie stosowania odpowiednich warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych w odniesieniu do sprawców, którzy nie mieszkają w państwie skazania”. Por. *Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw*, druk sejmowy nr 4583/VI z dnia 17 sierpnia 2011 r.

Tylko w sprawie VIII Kop 161/14 rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w Warszawie oraz w sprawie III Kop 207/13 rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w Poznaniu sprawa przekazania była rozpoznawana bez zaangażowania Ministerstwa Sprawiedliwości.

Nie wydaje się by była to prawidłowa praktyka, gdyż art. 613 § 1 k.p.k. nie znajduje tu zastosowania. Ponadto bezpośrednia komunikacja między organami sądowymi państw członkowskich UE stanowi jeden z najistotniejszych filarów, na których opiera się współpraca sądowa w odróżnieniu od „zwykłej” współpracy międzyrządowej w sprawach karnych.

Ponadto zgodnie z art. 611u § 7 k.p.k. w razie trudności w ustaleniu właściwego sądu lub innego organu państwa wykonania orzeczenia polski sąd może również zwracać się do właściwych jednostek organizacyjnych Europejskiej Sieci Sądowej, która działa na podstawie Decyzji Rady 2008/976/WSiSW z 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej⁷².

Wystąpienie polskiego sądu przesyłane jest bezpośrednio właściwemu sądowi lub organowi państwa wykonania orzeczenia. Przesłaniu do państwa wykonania orzeczenia podlega poświadczony za zgodność z oryginałem odpis orzeczenia probacyjnego. Do orzeczenia dołącza się zaświadczenie sporządzone według wzoru określonego w rozporządzeniu, wydanego na podstawie art. 611u § 8 k.p.k. Powinno ono zawierać wszystkie istotne informacje umożliwiające prawidłowe wykonanie orzeczenia. Zaświadczenie dołączane do odpisu orzeczenia powinno zostać przetłumaczone na język urzędowy państwa wykonania orzeczenia albo inny język wskazany przez to państwo (art. 611u § 5 k.p.k.). Zgodnie bowiem z art. 21 Decyzji 2008/947/WSiSW każde państwo członkowskie UE może, w chwili przyjęcia tej decyzji ramowej lub w terminie późniejszym, złożyć w Sekretariacie Generalnym Rady UE oświadczenie, że będzie przyjmowało tłumaczenie w jednym lub kilku innych językach urzędowych instytucji UE. Polska złożyła oświadczenie, iż będzie

⁷² Dz. Urz. UE L 348/130.

przyjmowała zaświadczenia tylko w języku polskim⁷³. W świetle przepisu art. 611u § 5 k.p.k. nie jest wymagane natomiast przetłumaczenie orzeczenia probacyjnego, do którego dołączane jest zaświadczenie.

Wystąpienie o wykonanie w innym państwie członkowskim UE orzeczenia probacyjnego, o którym mowa w art. 611u § 1 k.p.k. stanowi, zgodnie z art. 611ua § 1 k.p.k., przesłankę do zawieszenia postępowania wykonawczego. Chodzi o to, by nie doprowadzić do równoległego prowadzenia postępowania wykonawczego, co do tego samego orzeczenia (w Polsce i w innym państwie członkowskim UE). Zawieszenie postępowania wykonawczego ma charakter obligatoryjny. Nie następuje jednak z mocy prawa, lecz wymaga wydania postanowienia przez sąd właściwy w postępowaniu wykonawczym. W tym zakresie stosuje się przepisy kodeksu karnego wykonawczego.

Kodeks postępowania karnego w art. 611ua § 3 przewiduje kilka przypadków obligatoryjnego podjęcia zawieszzonego postępowania. Dotyczy to sytuacji, gdy uzyskano z państw wykonania orzeczenia informację o niemożności wykonania orzeczenia (w całości lub w części), o niemożności zarządzenia wykonania kary warunkowo zawieszanej czy też odwołania warunkowego zwolnienia (gdy państwo zastrzegło sobie, że nie stosuje sankcji za uchylenie się od obowiązków próby). W takiej sytuacji uprawnienie do wykonania orzeczenia wraca do państwa wydania wyroku, które podejmuje zawieszone postępowania w celu jego dalszego prowadzenia.

Przerwanie wykonywania orzeczenia probacyjnego w innym państwie członkowskim UE i kontynuacja jego wykonywania w Polsce (będąca skutkiem podjęcia zawieszzonego postępowania wykonawczego) nie może prowadzić do zwiększenia ograniczeń i dolegliwości wynikających dla sprawcy z orzeczenia probacyjnego. Z tego względu ustawodawca przewidział w art. 611ua § 6 k.p.k. podstawę do zaliczenia na poczet wykonywanej kary lub środka, o których mowa w art. 611u § 1 k.p.k., okresu faktycznego ich wykonywania w państwie wykonania orzeczenia. W

⁷³ Na podstawie art. 21 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW Rzeczpospolita Polska oświadcza, że przyjmuje zaświadczenie, o którym mowa w art. 6 ust. 1 tej decyzji ramowej, przetłumaczone na język polski.

większości przypadków zaliczenie polegało będzie na skróceniu okresu, na jaki orzeczona została kara ograniczenia wolności, środek karny czy też środek probacyjny (np. okresu próby przy warunkowym zawieszeniu), o okres, przez jaki dana kara lub środek była wykonywana w innym państwie członkowskim UE.

Ustawodawca nie przewidział w art. 611ua § 6 k.p.k. żadnego szczególnego przelicznika, który miałby być zastosowany. Zatem zaliczenie następuje w jednostkach czasu (dni, miesiące, lata) w przeliczeniu 1:1. Istotny jest jedynie rzeczywisty okres wykonywania kary lub środka. Zaliczenie ma charakter obligatoryjny i choć ustawodawca tego nie rozstrzyga, to jednak wydaje się, że nie będzie tu wystarczające faktyczne zaliczenie odpowiedniego okresu przez jakikolwiek organ postępowania wykonawczego (np. kuratora). Zaliczenie takie powinno być dokonane przez sąd właściwy w postępowaniu wykonawczym (na mocy specjalnego postanowienia lub też w postanowieniu o podjęciu zawieszzonego postępowania wykonawczego).

Zgodnie z treścią art. 611ua § 2 k.p.k. sąd obligatoryjnie podejmuje zawieszzone postępowanie, a następnie je umarza w dwóch następujących sytuacjach:

- 1) w razie otrzymania informacji o zakończeniu wykonywania orzeczenia w państwie członkowskim UE, do którego o to wystąpiono,
- 2) jeżeli w stosunku do sprawcy zapadło w innym państwie członkowskim UE i zostało wykonane prawomocne orzeczenie co do tego samego czynu.

Kodeks postępowania karnego dopuszcza w tych dwóch przypadkach cofnięcie zaświadczenia o przekazaniu. Przypadki takie nie miały miejsca wśród akt, jakie zostały poddane analizie w ramach prowadzonych badań.

Pierwsza sytuacja, przewidziana w art. 611ua § 4 k.p.k., stanowi implementację art. 9 ust. 4 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW, w myśl którego sąd państwa wydania orzeczenie może cofnąć zaświadczenie po otrzymaniu informacji o sposobie dostosowania treści orzeczenia państwa wydania do prawa państwa wykonania. Przepis kodeksowy wyraźnie wskazuje na dopuszczalny powód takiego cofnięcia

jakim jest uznanie, że poprzez dostosowanie orzeczenia nie dojdzie do spełnienia celów kary⁷⁴, chociaż w decyzji ramowej się go nie podaje.

Podobnie jak i w omawianej decyzji ramowej w przepisie tym zastrzega się, że takie cofnięcie jest niedopuszczalne, jeśli rozpoczęto już wykonywania orzeczenia w państwie przekazania. Aby do tego nie doszło, polski ustawodawca wyznacza 10-dniowy termin na podjęcie decyzji o cofnięciu⁷⁵ (art. 611ua § 4 k.p.k.), chociaż decyzja ramowa żadnych terminów w tym przypadku nie wprowadza. Możliwość cofnięcia zaświadczenia stanowi swoiste zabezpieczenie przed nadmierną ingerencją w treść wyroku przekazywanego do wykonania.

Drugi przypadek cofnięcia zaświadczenia przewidziany jest w art. 611ua § 5 k.p.k. Z przepisu tego wynika, że cofnięcie wniosku o wykonanie jest możliwe także w razie wszczęcia nowego postępowania karnego przeciwko temu samemu sprawcy. W takim wypadku sąd może zwrócić się do właściwego sądu lub innego organu państwa wykonania orzeczenia o wyrażenie zgody na cofnięcie wystąpienia. Zapewni to obecność skazanego w państwie, w którym prowadzone jest postępowanie i umożliwi ewentualne objęcie obydwu orzeczeń wyrokiem łącznym. Artykuł 611ua § 5 k.p.k. stanowi implementację art. 20 ust. 2 Decyzji 2008/947/WSiSW.

Przepis art. 611ub k.p.k. określa sposób procedowania w razie wystąpienia w państwie wydania orzeczenia okoliczności uniemożliwiającej lub mającej wpływ na jego wykonanie w innym państwie członkowskim UE. Wynikający z art. 611ub § 1 k.p.k. obowiązek niezwłocznego zawiadomienia właściwego sądu lub innego organu państwa wykonania orzeczenia powstaje w razie:

- 1) uchylenia orzeczenia probacyjnego na skutek kasacji albo wznowienia postępowania;

⁷⁴ W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej k.p.k. podkreślono, że celem tego przepisu jest uniknięcie niepożądanego z punktu widzenia państwa wydania orzeczenia ingerencji państwa wykonania w treść wyroku. W związku z tym przewiduje się możliwość cofnięcia wystąpienia o wykonanie orzeczenia, jeżeli sąd polski uzna, że wprowadzona przez państwo wykonania zmiana istotnie zniekształca treść orzeczenia, zwłaszcza z punktu widzenia celów kary. Por. *Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw*, druk sejmowy nr 4583/VI z dnia 17 sierpnia 2011 r.

⁷⁵ Liczony od zawiadomienia sądu polskiego o dokonanej przez właściwy sąd albo inny organ państwa wykonania orzeczenia adaptacji kary do własnych regulacji prawnych.

- 2) ułaskawienia sprawcy;
- 3) darowania przestępstwa na mocy amnestii;
- 4) przedawnienia wykonania kary;
- 5) wystąpienia innych okoliczności skutkujących niemożnością wykonania orzeczenia probacyjnego.

Zgodnie z art. 611^{uc} zdanie drugie k.p.k. na postanowienie sądu w przedmiocie wystąpienia do właściwego sądu lub innego organu państwa wykonania nie przysługuje zażalenie. Zgodnie z komentowanym przepisem niezaskarżalne jest zarówno pozytywne postanowienie sądu wydane w tym przedmiocie, jak i postanowienie negatywne. Wyłączając zaskarżalność postanowienia w przedmiocie wystąpienia do właściwego sądu lub innego organu państwa wykonania, komentowany przepis odbiega od standardu wyznaczonego przez art. 611a § 5 k.p.k. w odniesieniu do pozytywnych oraz negatywnych orzeczeń dotyczących przejęcia lub przekazania orzeczenia.

VI. Wnioski nadesłane przez sądy państw członkowskich UE do sądów polskich w świetle badań aktowych

1. Ogólna charakterystyka wniosków

1.1. Polskie sądy rozpatrujące wnioski o uznanie orzeczenia probacyjnego pochodzące z innych państw członkowskich UE – obraz liczbowy (rozdział 66i k.p.k.).

Z akt poddanych analizie wynika, iż w badanym okresie tylko w 3 przypadkach wystosowano wniosek do Polski o uznanie orzeczenia probacyjnego orzeczonego w innym państwie członkowskim UE (sprawy te są wskazane w [Załączniku nr 4](#) do niniejszego opracowania). Oznacza to, że instytucja ta jest wykorzystywana przez inne państwa członkowskie UE wyjątkowo rzadko. Rzadkie wykorzystanie możliwości przekazania orzeczenia probacyjnego do wykonania w Polsce może wiązać się z tym, że takie kary nie są w danym kraju w ogóle często stosowane, zwłaszcza wobec cudzoziemców. Wiadomo, że w przypadku lżejszych przestępstw częściej orzekana jest tam kara grzywny. Ustalenie przyczyn takiego stanu rzeczy wymagałoby zapoznania się ze strukturą przestępczości popełnianej przez cudzoziemców w poszczególnych krajach, polityką karną w ogóle i stosowaną wobec cudzoziemców.

1.2. Państwo wydania orzeczenia

Wnioski odnoszące się do uznania orzeczeń probacyjnych, stanowiące wykonanie w praktyce postanowień Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW, jakie zostały przekazane do Polski z państw członkowskich UE i które zostały poddane analizie w ramach prowadzonych badań pochodziły z Austrii (III Kop 136/14), Niemiec (IV Kop 214/12) oraz Holandii (III Kop 4/14). Jak już wcześniej sygnalizowano, pomimo obowiązywania umowy Polski z Austrią dotyczącej przekazywania skazanych (w tym na kary związane z poddaniem sprawcy próbie), takie przypadki w praktyce się nie zdarzały. Wyniki przeprowadzonych badań potwierdzają obawy,

że wejście w życie omawianej decyzji ramowej nie wpłynęło istotnie na zmianę sytuacji w tym zakresie.

1.3. Rodzaje orzeczenia probacyjnego

We wszystkich trzech przypadkach przekazane do wykonania w Polsce orzeczenia dotyczyły kary pozbawienia wolności wymierzonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na określony okres próby. Towarzyszyło temu oddanie skazanego pod dozór kuratora. Dane szczegółowe zostały zawarte w Załączniku 5 do niniejszego opracowania.

1.4. Przekazanie/odmowa przekazania/zażalenia – dane statystyczne

W ramach prowadzonych badań w 2 sprawach miało miejsce przyjęcie orzeczenia państwa członkowskiego UE do wykonania w Polsce (sprawa III Kop 4/14 Sąd Rejonowy Rybnik oraz sprawa IV Kop 214/12 SO Lublin), w 1 przypadku doszło do umorzenia postępowania w zakresie przyjęcia orzeczenia do wykonania w Polsce (III Kop 136/14 SO Wrocław). W ramach akt poddanych analizie nie wystąpił żaden przypadek odmowy przyjęcia orzeczenia państwa członkowskiego UE do wykonania w Polsce, ani żadnej sprawy nie pozostawiono bez rozpoznania, jak również nie miał miejsca przypadek zawieszenia postępowania.

2. Przepisy k.p.k. wdrażające decyzję ramową w zakresie rozpoznania wniosku o wykonanie w Polsce orzeczenia probacyjnego wydanego w innym państwie członkowskim UE (rozdział 66i k.p.k.) oraz ocena ich funkcjonowania w praktyce

W rozdziale 66i k.p.k. uregulowany został tryb wykonania w Polsce prawomocnego orzeczenia probacyjnego wydanego w innym państwie członkowskim UE. Przepisy te w odpowiednim zakresie stanowią *lex specialis* wobec przepisów rozdziału 66 k.p.k.

2.1. Zakres przedmiotowy

W świetle art. 611ud k.p.k. wykonaniu w Polsce w trybie przepisów rozdziału 66i k.p.k. podlegać mogą wydane w innym państwie członkowskim UE (państwie wydania orzeczenia) następujące prawomocne orzeczenia:

1. skazujące na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (orzeczone w sprawie III Kop 136/14 Sąd Okręgowy Wrocław oraz w sprawie III Kop 4/14 Sąd Rejonowy Rybnik, poddanych analizie w ramach prowadzonych badań aktowych. W sprawie III Kop 136/14 Sąd Okręgowy we Wrocławiu przyjął do wykonania w Polsce (postanowieniem z dnia 07.04.2014 r.) orzeczenie sądu austriackiego wobec Polaka skazanego w Austrii za kradzież z włamaniem na 6 miesięcy pozbawienia wolności. Sąd austriacki po odbyciu 4 miesięcy tej kary podjął decyzję o warunkowym zwolnieniu skazanego, zawieszając pozostałą do odbycia karę dwóch miesięcy pozbawienia wolności na okres próby 3 lat z równoczesnym oddaniem w tym czasie skazanego pod dozór kuratora. Przejęcie orzeczenia sądu austriackiego do wykonania przez sąd polski wydaje się zasadne wobec spełnienia warunków z art. 611uf k.p.k. W sprawie III Kop 4/14 Sąd Rejonowy w Rybniku wydał postanowienie o stwierdzeniu dopuszczalności do przejęcia kary 9 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono na okres próby 2 lat (biegnący od dnia 30.11.2013 r.). Z akt sprawy wynikało, że spełnione zostały wszystkie przesłanki dopuszczalności przejęcia orzeczenia do wykonania przewidziane w art. 611ua k.p.k. W trakcie prowadzenia badań nie upłynął jeszcze wyznaczony okres próby);
2. skazujące na samoistną karę lub środek niepolegający na pozbawieniu wolności lub na grzywnie;
3. o warunkowym zwolnieniu;
4. o warunkowym umorzeniu postępowania karnego;
5. o innym warunkowym odroczeniu wykonania kary.

Warto zaznaczyć, że powyższych pojęć nie należy odczytywać przez pryzmat przepisów polskiego kodeksu karnego, lecz raczej uwzględniać charakter, jaki dana instytucja ma w świetle ustawodawstwa państwa wydania orzeczenia, przy

jednoczesnym wzięciu pod uwagę definicji odnoszących się do zakresu przedmiotowego Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW zawartych w jej art. 2⁷⁶.

Warunkiem przejścia orzeczenia do wykonania w Polsce jest to, by nakładało na sprawcę, w okresie próby, chociażby jeden obowiązek probacyjny wskazany w art. 611ud § 1 pkt 1–12 k.p.k.

Zgodnie z tym przepisem, implementującym art. 4 Decyzji 2008/947/WSiSW, przedmiotem wykonania w Polsce może być obowiązek:

- 1) stawiennictwa przed określonym organem⁷⁷;
- 2) informowania określonego organu o zmianie miejsca pobytu lub miejsca pracy albo uzyskiwania zgody na taką zmianę;
- 3) przebywania albo powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, w tym również, jeżeli orzeczenie zakazuje wstępu do określonych miejsc lub na imprezy o charakterze masowym;
- 4) powstrzymania się od kontaktowania z określonymi osobami lub zbliżania się do określonych osób;
- 5) powstrzymania się od posiadania określonych przedmiotów;
- 6) łożenia na utrzymanie innej osoby;
- 7) naprawienia szkody (miało to miejsce w sprawie III Kop 4/14 Sąd Rejonowy Rybnik, poddanej analizie w ramach prowadzonych badań – naprawienia szkody w wysokości 6319,83 zł, a także zapłata zadośćuczynienia w kwocie

⁷⁶Warto zwrócić uwagę, że fakt ten dostrzeżono w uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej k.p.k., gdzie wskazano, że niektóre spośród warunków i obowiązków zawartych w tym przepisie, w ślad za art. 4 Decyzji 2008/947/WSiSW znajdują „swoje odzwierciedlenie na gruncie prawa polskiego jako rodki karne, środki mające zastosowanie do warunkowego umorzenia postępowania, do warunkowego zawieszenia wykonania kary i warunkowego przedterminowego zwolnienia. Niektóre z nich w prawie polskim znajdują zastosowanie jako środek zapobiegawczy (np. ograniczenia dotyczące opuszczania terytorium państwa, czy też nakaz stawiania się w określonym czasie przed określonym organem)”. W konkluzji słusznie zwraca się uwagę, że rozstrzygając w przedmiocie wykonania orzeczenia, polski sąd będzie zobowiązany do skontrolowania, czy nałożony na skazanego obowiązek zgodny jest z katalogiem zawartym w omawianej decyzji ramowej. Por. *Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw*, druk sejmowy nr 4583/VI z dnia 17 sierpnia 2011 r.

⁷⁷ Obowiązek ten może zostać wyprowadzony z obowiązku udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu kary ograniczenia wolności lub okresu próby (art. 34 § 2 pkt 3 k.k. oraz art. 72 § 1 pkt 1 k.k. również w związku z art. 67 § 3 k.k.); R. Kierzyńska, *Wzajemne uznawanie wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych*, (w:) A. Grzelak, M. Królikowski, A. Sakowicz (red.), *Europejskie prawo karne*, Warszawa 2012, s. 530.

7894,51 zł w terminie do dnia 30.11.2015 r. W trakcie prowadzonych badań nie upłynął jeszcze wyznaczony okres próby);

- 8) podjęcia albo kontynuowania pracy lub nauki; poddania się określonym zakazom albo ograniczeniom w zakresie wykonywania zawodu, prowadzenia działalności zawodowej lub gospodarczej;
- 10) poddania się leczeniu albo oddziaływaniom terapeutycznym (miało miejsce w sprawie III Kop 4/14 Sąd Rejonowy Rybnik, poddanej analizie w ramach prowadzonych badań – poddanie się leczeniu psychiatrycznemu w formie ambulatoryjnej);
- 11) poddania się dozorowi kuratora, pracownika społecznego lub instytucji publicznej, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym (miało miejsce w sprawie III Kop 136/14 Sąd Okręgowy Wrocław oraz w sprawie III Kop 4/14 Sąd Rejonowy Rybnik, poddanych analizie w ramach prowadzonych badań).

Porównanie powyższego zestawienia obowiązków próby z obowiązkami przewidzianymi w art. 4 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW wskazuje, że nie stanowi ono wiernego powtórzenia przepisów unijnych. W katalogu umieszczonym w art. 611ud k.p.k. zabrakło np. zakazu opuszczenia kraju, który Decyzja ramowa 2008/947/WSiSW uznaje jako przedmiot przekazania (art. 4 ust. 1 lit. c Decyzji 2008/947/WSiSW). To pominięcie wiąże się z faktem, że prawo polskie nie zalicza takiego zakazu do środków probacyjnych, lecz uznaje go tylko jako jeden ze środków zapobiegawczych (art. 277 § 1 k.p.k.). Niemniej słusznie postuluje się, by wykonywanie takiego ograniczenia traktować jako wariant obowiązku przebywania albo powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach przewidzianego w art. 611ud § 1 pkt 3 k.p.k.⁷⁸

W katalogu umieszczonym w art. 611ud k.p.k. zabrakło ponadto odniesienia się *expressis verbis* do ograniczeń, o których mowa w art. 4 ust. 1 lit. d Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW. Wydaje się, że nie było jednak takiej konieczności, gdyż nakazy (polecenia) co do określonego zachowania się, miejsca pobytu, kształcenia i szkolenia, spędzania czasu wolnego lub zawierające ograniczenia lub warunki

⁷⁸ R. Kierzyńska, *Wzajemne uznawanie środków probacyjnych i kar alternatywnych...*, s. 300.

prowadzenia działalności gospodarczej, które wymienia się w tym kontekście w Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW zostały uwzględnione, chociaż w rozbiciu, w poszczególnych punktach art. 611ud § 3 k.p.k. (w szczególności w punktach: 3, 6, 8, 10, 11)⁷⁹.

W tym miejscu należy przypomnieć, że zgodnie z motywem 11 Decyzji 2008/947/WSiSW „w celu nadzorowania przestrzegania warunków probacyjnych oraz obowiązków wynikających z kar alternatywnych można stosować dozór elektroniczny zgodnie z procedurami krajowymi”. W polskim prawie ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego⁸⁰ przewiduje taką możliwość w odniesieniu do obowiązku przebywania w miejscu stałego pobytu w trakcie imprez masowych (w związku z orzeczeniem zakazu wstępu na takie imprezy art. 39 pkt 2c k.k.). Tę formę dozoru przewidziano też w kontekście obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub innym wyznaczonym miejscu związanym z orzeczeniem kary ograniczenia wolności (art. 34 § 1a pkt 2 k.k. w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r.). Warto podkreślić, że rozszerzyło to znacznie możliwość uwzględnienia wniosków przewidujących tę formę kontroli. W konkluzji, uznając, że ta forma kontroli przestrzegania ograniczeń w zakresie swobodnego poruszania się skazanego jest znana prawu polskiemu. W związku z tym przejęcie do wykonania w Polsce zagranicznego orzeczenia probacyjnego lub skazującego na karę alternatywną przewidującego taką formę dozoru jest w pełni dopuszczalne.

Z przepisu art. 611ug § 3 pkt 8 k.p.k. wynika, że fakultatywną podstawę odmowy stanowi sytuacja, gdy orzeczenie dotyczy wyłącznie obowiązków innych niż przewidziane na liście zamieszczonej w art. 611ud § 1 k.p.k. lub zostało przekazane pomimo niespełnienia warunków przewidzianych w art. 611u k.p.k. (np. pobyt w Polsce skazanego nie spełnia kryterium pobytu stałego). Oznacza to, że ustawodawca pozostawia szeroki margines uznania sądowni polskiemu, który rozpatruje kwestię przyjęcia lub odmowy przyjęcia orzeczenia do wykonania. Użycie

⁷⁹ Odmienny pogląd wydaje się reprezentować A. Sakowicz (w:) K. Boratyńska, A. Górskie, A. Sakowicz, A. Ważny, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Wyd. 4, C.H. Beck, Warszawa 2012, komentarz do art. 611 ud k.p.k., s. 1497.

⁸⁰ Dz.U. z 2007 r. Nr. 191, poz. 1366 ze zm.

w tym przepisie wyrazu „wyłącznie” w odniesieniu do tych innych obowiązków może być interpretowane w ten sposób, że jeśli orzeczenie zawiera obowiązki z listy, a dodatkowo jeszcze inne tam niewymienione, to na tej podstawie w ogóle nie ma możliwości odmowy jego wykonania. Przepis ten *per analogiam* może być również powoływany dla poparcia tezy, że nie stanowi przeszkody dla przekazania polskiego orzeczenia do innego państwa członkowskiego UE okoliczność, że zawarte są w nim inne obowiązki niż wymienione w art. 611ud k.p.k.(patrz wyżej).

Należy podkreślić, że co do zasady warunkiem przyjęcia do wykonania w Polsce orzeczonego w innym kraju środka probacyjnego jest to, by związane z nim ograniczenie wolności było znane prawu polskiemu. Oznacza to tylko tyle, iż dany rodzaj ograniczenia musi występować w polskim systemie prawa karnego. Stwierdzenie tego faktu rodzi obowiązek wykonania orzeczenia. Okoliczność jednak, że taka sytuacja nie zachodzi, nie stanowi bezwzględnej przyczyny odmowy przyjęcia orzeczenia do wykonania. Oznaczać może tylko potrzebę dostosowania zagranicznego orzeczenia do prawa polskiego. W myśl bowiem § 3 art. 611ue k.p.k. w sytuacji, gdy rodzaj kary lub środka albo sposób wykonania nałożonych obowiązków nie są znane ustawie, sąd określa karę, środek lub obowiązek według prawa polskiego⁸¹. Określenie „nie są znane ustawie” oznacza, że nie są przewidziane (w ogóle) w prawie polskim. Nie chodzi natomiast o możliwość, w świetle prawa polskiego, zastosowania za dane przestępstwo określonej sankcji z kodeksowego katalogu środków karnych. *A contrario* z powołanego wyżej przepisu wynika, że jeśli dany rodzaj środka probacyjnego lub obowiązku jest znany ustawie polskiej, to sąd polski, co do zasady, wykonuje wyrok zagraniczny, który ewentualnie może zostać zaadoptowany do warunków prawa polskiego, gdy te są korzystniejsze dla sprawcy (por. art. 611ue § 3 k.p.k. *in fine*).

Stwierdzenia tego nie podważa okoliczność, że w myśl cytowanego wyżej przepisu sąd przed podjęciem decyzji o przejęciu obcego wyroku do wykonania, w każdym wypadku określa kwalifikację popełnionego przez skazanego czynu według prawa polskiego. Określenie tej kwalifikacji jest potrzebne przede wszystkim dla ustalenia,

⁸¹ Również w tym przypadku podstawę określenia kary lub środka podlegającego wykonaniu stanowi orzeczenie sądu wydane w innym państwie członkowskim UE.

że zachodzi podwójna przestępność tego czynu. Jej stwierdzenie jest w każdym przypadku konieczne w konsekwencji złożenia przez RP zastrzeżenia w trybie art. 10 ust. 4 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW. Wszystkie badane sprawy rozpatrywane przez polskie sądy dotyczyły wyroków, w których orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

2.2. Inne przesłanki dopuszczalności przyjęcia orzeczenia do wykonania

Ustawodawca w art. 611ud § 1 k.p.k., w odróżnieniu od art. 611u k.p.k.⁸², nie określił wprost wobec jakich osób wydane za granicą orzeczenia probacyjne mogą być wykonywane w Polsce. W konsekwencji należy uznać, że przejęcie może dotyczyć zarówno obywatela polskiego, jak i cudzoziemca. W przepisie art. 611ud k.p.k. nie mówi się też o tym, że sprawca musi w kraju wykonania orzeczenia (czyli w tym wypadku w Polsce) przebywać (albo mieć chociażby taki zamiar).

Fakt, że chodzi (z reguły) o przekazanie orzeczenia do państwa legalnego stałego pobytu skazanego wynika z zawartej w tym przepisie normy kompetencyjnej wskazującej na sąd właściwy do wykonania kary, którym jest sąd rejonowy, w którego okręgu sprawca „posiada legalne stałe miejsce pobytu”⁸³. Przepis ten używa kategorycznego stwierdzenia „orzeczenie podlega wykonaniu”, które wiernie oddaje intencję ustawodawcy unijnego, zgodnie z którą uznawanie orzeczeń powinno być regułą, od której tylko zupełnie wyjątkowo dopuszczalne są odstępstwa.

Przepis art. 611ud § 4 k.p.k. nawiązuje do regulacji zawartej w art. 5 ust. 2 i 3 Decyzji 2008/947/WSiSW, stanowiąc, że dopuszczalne jest przejęcie do wykonania w Polsce również zagranicznego orzeczenia probacyjnego wydanego wobec sprawcy nieposiadającego legalnego stałego miejsca pobytu na naszym terytorium. W takim jednak przypadku muszą być kumulatywnie spełnione dwa warunki. Po pierwsze, z odpowiednim wnioskiem wystąpi właściwy sąd lub inny organ państwa wydania orzeczenia. Po drugie, w ocenie sądu polskiego przyjęcie orzeczenia do wykonania w kraju pozwoli w większym stopniu zrealizować wychowawcze i zapobiegawcze

⁸² Gdzie mowa jest zarówno o obywatelu polskim, jak i cudzoziemcu.

⁸³ Jaki sąd jest właściwy określono w powiadomienia rządu RP zgłoszonym w trybie art. 3 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW.

cele kary lub środka probacyjnego. Sposób ujęcia tych warunków w k.p.k. nie odpowiada ściśle treści art. 5 ust. 2 ww. decyzji ramowej. W szczególności w przepisie unijnym podkreśla się, że inicjatorem takiego wystąpienia ma być skazany (wymagany jest jego wniosek). Oznacza to, że takie przekazanie zawsze musi mieć charakter dobrowolny. Tego warunku nie odzwierciedla treść art. 611ud § 4 k.p.k. (który mówi tylko o „wniosku właściwego sądu lub innego organu państwa wydania orzeczenia”). Niemniej przepis ten musi być interpretowany zgodnie z duchem jego odpowiednika z ww. decyzji ramowej, co oznacza, iż należy upewnić się, czy inicjatywa przekazania orzeczenia do wykonania wyszła od skazanego, a w każdym razie czy na takie przekazanie wyraża zgodę.

Orzeczenie podlegające wykonaniu musi być prawomocne. To znaczy wyczerpano wszystkie przewidziane w prawie państwa wydania orzeczenia „zwykłe” środki odwoławcze. Nie dotyczy to więc np. kasacji czy rewizji nadzwyczajnej, nawet jeżeli przysługuje ona od danego wyroku w państwie skazania. Warto zaznaczyć, że używa się w tym przepisie wyrazu „orzeczenie”, a nie „wyrok”. Wiąże się to z faktem, że w myśl ww. omawianej decyzji ramowej nie wymaga się, by wszystkie środki probacyjne były określone przez sąd w wyroku skazującym. Może to nastąpić w oddzielnej decyzji wydanej przez inny uprawniony organ, nawet o charakterze administracyjnym. Niemniej jednak zawsze takie decyzje muszą być wydane na podstawie wyroku (art. 2 ust. 5 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW).

2.3. Uzyskanie uzupełniających informacji

Przepis art. 611ue § 2 k.p.k. przewiduje ogólną podstawę dla sądu rejonowego właściwego do orzekania w przedmiocie wykonania orzeczenia do wezwania właściwego sądu lub innego organu państwa wydania orzeczenia do uzupełnienia informacji potrzebnych do podjęcia decyzji w przedmiocie wykonania orzeczenia probacyjnego.

Z przepisu art. 11 ust. 3 Decyzji 2008/947/WSiSW wynika wyraźnie, że tryb konsultacji z właściwym organem w państwie wydania orzeczenia powinien zostać wdrożony zawsze wtedy, gdy zachodzi podejrzenie wystąpienia jednej z wymienionych tam podstaw umożliwiających odmowę wykonania orzeczenia.

Przepis art. 611ug § 5 k.p.k., ograniczając się do wskazania obowiązku poinformowania o możliwości odmowy, nie wspomina równocześnie o możliwości wezwania właściwego organu państwa wydania orzeczenia do bezzwłocznego dostarczenia wszystkich niezbędnych informacji dodatkowych. Możliwość zażądania takich dodatkowych informacji przewidziano w art. 611ue § 2 k.p.k. O ile obowiązek uprzedniego poinformowania właściwego organu państwa wydania orzeczenia ma miejsce w każdym wskazanym przypadku ewentualnej odmowy przyjęcia orzeczenia do wykonania, o tyle wezwanie do uzupełnienia informacji na podstawie art. 611ue § 2 k.p.k. powinno mieć miejsce tylko wtedy, gdy zachodzi taka potrzeba.

W art. 611ue § 2 k.p.k. chodzi nie tylko o informacje zawarte w zaświadczeniu, o którym mowa w art. 611ud § 2 k.p.k., lecz o jakiegokolwiek informacje niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy, o ile oczywiście właściwy organ państwa wydania orzeczenia może nimi dysponować.

Wzywając do uzupełnienia informacji, sąd powinien jednocześnie określić termin, w jakim powinno to nastąpić. Ustawa nie określa kryteriów jakimi należy się tutaj kierować. Wydaje się, że powinno się wziąć pod uwagę, z jednej strony, zakres informacji, które mają zostać uzupełnione i czas potrzebny na ich uzyskanie oraz przekazanie (np. czy wezwany organ dysponuje tymi informacjami i chodzi wyłącznie o ich przekazanie sądowi, czy też musi je dopiero sam uzyskać).

Z drugiej jednak strony wyznaczony termin nie może być zbyt długi, tak aby możliwe było dochowanie granic czasowych do rozstrzygnięcia sprawy określonych w art. 611uf § 1 k.p.k.

Warto dodać, że termin wyznaczony na podstawie art. 611ue § 2 k.p.k. ma charakter instrukcyjny. Sam fakt jego niedotrzymania nie rodzi negatywnych konsekwencji dla właściwego organu państwa wydania orzeczenia.

2.4. Odmowa wykonania orzeczenia

Kodeks postępowania karnego wyróżnia w art. 611ug § 1 obligatoryjne i fakultatywne podstawy odmowy wykonania orzeczenia⁸⁴, chociaż takiego rozróżnienia brak w art. 11 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW. Zgodnie z § 1 art. 611ug k.p.k. odmawia się wykonania orzeczenia probacyjnego w dwóch sytuacjach.

Po pierwsze, jeżeli czyn, w związku z którym wydano to orzeczenie, nie stanowi przestępstwa według prawa polskiego, jak również wtedy, gdy stanowi czyn zabroniony i karalny, lecz nie jest przestępstwem (przykładowo jest wykroczeniem).

Istotne znaczenie ma fakt, iż z perspektywy art. 611ug § 1 pkt 1 k.p.k. nie jest wystarczające stwierdzenie braku podwójnej przestępności *in abstracto* (poprzez ustalenie identyczności znamion czy też porównanie ich ujęcia). Konieczne jest stwierdzenie braku podwójnej przestępności *in concreto*. Oznacza to potrzebę ustalenia czy w danym przypadku czyn sprawcy, w myśl prawa polskiego, wypełnia ustawowe znamiona konkretnego typu przestępstwa.

Od zasady, zgodnie z którą niespełnienie wymogu podwójnej karalności (podwójnej przestępności) stanowi przesłankę obligatoryjnej odmowy wykonania orzeczenia, komentowany przepis przewiduje odstępstwo. Dotyczy ono czynów, które według prawa polskiego, nie stanowią przestępstwa z powodu braku lub odmiennego uregulowania odpowiednich opłat, podatków, ceł lub zasad obrotu dewizowego (art. 611ug § 2 k.p.k.). Ten wyjątek aktualizuje się w szczególności w sytuacji, gdy orzeczenie podlegające wykonaniu zostało wydane w związku z przestępstwem przeciwko interesom finansowym poszczególnych państw członkowskich UE oraz interesom finansowym samej UE.

Jednocześnie należy stwierdzić, iż Decyzja 2008/947/WSiSW nie czyni z warunku podwójnej karalności obligatoryjnej podstawy odmowy wykonania orzeczenia. Wyraźnie na to wskazuje jej art. 10, który w zakresie 32 kategorii przestępstw znosi wymóg weryfikacji ich podwójnej karalności. Świadczy też o tym przepis, w którym

⁸⁴ Z uzasadnienia projektu ustawy zmieniającej k.p.k. nie wynika czym podyktowany jest ten podział. Por. Druk sejmowy Nr 4583.

zachęca się państwa członkowskie UE do niestosowania tego wymogu w stosunku do innych przestępstw. Jednocześnie jednak dopuszcza się złożenie w tej kwestii zastrzeżenia.

Drugi przypadek, gdy odmowa wykonania orzeczenia jest obligatoryjna, dotyczy sytuacji, gdy sprawca nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, chyba że istnieją podstawy do uznania, że sprawca na nie powróci (art. 611ug § 1 pkt 2 k.p.k.).

Na gruncie art. 611ug § 3 k.p.k. istnieją także fakultatywne podstawy do odmowy wykonania orzeczenia probacyjnego. Taka odmowa może mieć miejsce w 11 przypadkach, z których większość należy do kanonu przesłanek odmowy (czyli jest stosowana również w przypadku uznawania orzeczeń dotyczących innych środków karnych).

Po pierwsze, do przesłanek fakultatywnych należy sytuacja, gdy mimo wezwania przez sąd do uzupełnienia informacji we wskazanym terminie, do orzeczenia nie dołączono zaświadczenia, o którym mowa w art. 611ud § 2 k.p.k., albo zaświadczenie to jest niekompletne lub w sposób oczywisty niezgodne z treścią orzeczenia probacyjnego.

Po drugie, odmowa jest możliwa, gdy przekazane do wykonania orzeczenie probacyjne dotyczy tego samego czynu tej samej osoby, co do której postępowanie karne zostało prawomocnie zakończone w państwie członkowskim UE, a orzeczenie w zakresie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania albo samoistnej kary lub środka niepolegającego na pozbawieniu wolności lub na grzywnie zostało wykonane. Ta podstawa odmowy wykonania orzeczenia wynika z zasady *ne bis in idem*, która podobnie jak na płaszczyźnie krajowej obowiązuje również w ponadpaństwowym wymiarze, co wynika z art. 54 Konwencji Wykonawczej Układu z Schengen oraz art. 114 k.k.⁸⁵.

⁸⁵ Dotyczy sytuacji, gdy orzeczenie końcowe zapadłe w państwie członkowskim UE kreuje przeszkodę uniemożliwiającą ponowne procedowanie wobec tego samego czynu tej samej osoby.

Po trzecie, można odmówić wykonania orzeczenia w przypadku, gdy według prawa polskiego nastąpiło przedawnienie wykonania kary, a przestępstwo, którego to dotyczy, podlegało jurysdykcji sądów polskich.

Po czwarte, jeśli orzeczenie probacyjne zostało wydane w związku z popełnieniem przestępstwa na terytorium RP w całości albo w części, jak również na polskim statku wodnym lub powietrznym. Przyjmuje się, że ta przesłanka odmowy może mieć zastosowanie do postępowań karnych w sprawach podlegających jurysdykcji sądów polskich ze względu na zasadę terytorialności (art. 5 k.k.)⁸⁶. Wydaje się, że ujęcie tej przesłanki odmowy jest wadliwe, aczkolwiek wiernie oddaje treść art. 11 § 2 lit. k Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW. Polskie prawo karne nie przewiduje bowiem możliwości częściowego popełnienia przestępstwa na terytorium Polski. W związku z przyjęciem w art. 6 § 2 k.k. szerokiej definicji miejsca popełnienia przestępstwa⁸⁷ analizowana przesłanka aktualizuje się zawsze wówczas, gdy ma zastosowanie którakolwiek z wymienionych w tym przepisie sytuacji. W konsekwencji miejsc popełnienia przestępstwa może być kilka (zarówno miejsce działania, jak i miejsce skutku).

Po piąte, przyczyny odmowy mogą wiązać się z osobą sprawcy. Mianowicie możliwa jest odmowa uznania orzeczenia probacyjnego, gdy sprawca z powodu wieku nie ponosi według prawa polskiego odpowiedzialności karnej za czyny będące podstawą wydania orzeczenia, albo – po szóste – odmowa jest możliwa, gdy sprawca korzysta z immunitetu, zgodnie z którym niemożliwy jest nadzór nad przestrzeganiem nałożonych obowiązków.

Kolejna, siódma, ważna z praktycznego punktu widzenia przesłanka odmowy odnosi się do wyroku zaocznego. Jak już wspomniano, do wdrożenia Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW doszło już po wydaniu Decyzji ramowej 2009/299/WSiSW

⁸⁶ Nie będzie miała zastosowania, jeżeli przestępstwo podlega jurysdykcji sądów polskich ze względu na obywatelstwo osoby ściganej (art. 109 k.k.), zasadę ochronną zwykłą (art. 110 § 1 k.k.), zasadę odpowiedzialności zastępczej (art. 110 § 1 k.k.), zasadę ochronną nieograniczoną (art. 112 k.k.) lub zasadę represji wszechświatowej (art. 113 k.k.), S. Steinborn [w:] J. Grajewski, L. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Tom II, Warszawa 2012, s. 949.

⁸⁷ Uważa się, że przestępstwo zostało popełnione w Polsce zarówno, gdy sprawca na terytorium Polski działał lub zaniechał działania, do którego był zobowiązany, jak i wtedy gdy skutek przestępstwa na tym terytorium nastąpił albo miał nastąpić.

zmieniającej m.in. omawianą decyzję ramową w tym zakresie. Negatywne przesłanki odmowy zawarte w art. 611ug § 1 pkt 7 k.p.k. odpowiadają ściśle uregulowaniom zawartym w Decyzji ramowej 2009/299/WSiSW.

Mianowicie, w przypadku, gdy orzeczenie zostało wydane pod nieobecność sprawcy, możliwa jest fakultatywna odmowa jego wykonania, chyba że sprawca był prawidłowo powiadomiony o posiedzeniu, na które się nie stawił, a na posiedzeniu zamiast niego był obrońca lub skazany, który nie zgłosił sprzeciwu lub oświadczył, że nie kwestionuje orzeczenia.

Ósma podstawa fakultatywnej odmowy to sytuacja, gdy orzeczenie probacyjne dotyczy wyłącznie obowiązków innych niż wymienione w art. 611ud § 1 k.p.k. lub zostało przekazane pomimo niespełnienia warunków przewidzianych w art. 611u k.p.k.

Dwie ostatnie przyczyny odmowy dotyczą kar, które w wypadku jurysdykcji polskich sądów karnych podlegałyby darowaniu na mocy amnestii oraz sytuacji, gdy pozostały czas wykonania nałożonych obowiązków jest krótszy niż 6 miesięcy.

Warto dodać, że chociaż nie wynika to wprost z przepisu art. 611ug k.p.k., katalog podstaw odmowy nie ma charakteru wyczerpującego, co oznacza także możliwość odmowy wykonania orzeczenia z innego powodu niż tam wskazany.

Z samej decyzji ramowej wynikają co najmniej dwie takie podstawy (zresztą występujące również w większości innych dokumentów unijnych). Pierwsza wiąże się z odmową wykonania orzeczenia wydanego z naruszeniem praw człowieka. Do tego nawiązuje motyw piąty preambuły Decyzji 2008/947/WSiSW, z którego wynika, że podlega wykonaniu tylko takie orzeczenie, które „nie narusza praw podstawowych” i jest zgodne z zasadami uznanymi w art. 6 Traktatu o UE, wyrażonymi również w Karcie Praw Podstawowych UE, w szczególności w rozdziale VI. Jeżeli więc państwo wykonania orzeczenia stwierdzi, że do jego wydania doszło z naruszeniem np. zasad rzetelnego procesu, może zawsze odmówić wykonania tego orzeczenia. Drugi ogólny wyjątek wynikający również z tego motywu preambuły do omawianej decyzji ramowej nawiązuje do zakazu dyskryminacji i pozwala odmówić wykonania orzeczenia wydanego z pogwałceniem tego zakazu.

Stwierdzenie którejkolwiek z podstaw obligatoryjnej odmowy wykonania orzeczenia (po wykonaniu obowiązku informacyjnego wynikającego z art. 611ug § 5 k.p.k.) uzasadnia wydanie postanowienia o odmowie wykonania orzeczenia.

Od tej zasady dopuszcza się jednak wyjątki. Zgodnie z treścią art. 611ug § 4 zdanie pierwsze k.p.k., jeżeli przemawiają za tym szczególne względy sąd może, w uzgodnieniu z właściwym sądem lub organem państwa wydania orzeczenia, zrezygnować z odmowy nawet w przypadku wystąpienia obligatoryjnej podstawy. Przepis ten przewiduje równocześnie, że w takim przypadku zakres wykonania orzeczenia powinien być ograniczony do nałożonych na skazanego w nim obowiązków. Natomiast wyrok w zakresie zarządzenia wykonania kary, odwołania warunkowego zwolnienia czy też orzeczenia kary zastępczej wykonuje sąd wydania orzeczenia, chyba że uzgodniono inaczej.

W uzasadnieniu projektu ustawy implementującej k.p.k.⁸⁸ wskazano, że art. 611ug § 4 k.p.k. przewiduje, specyficzną dla Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW, instytucję częściowego uznania i wykonania orzeczenia. Dotyczy to sytuacji, gdy wprowadzie formalnie istnieją przesłanki do odmowy, nawet te zaliczane do obligatoryjnych, ale za wykonaniem orzeczenia pomimo ich występowania przemawiają jednak specjalne względy. Wykonanie w takim przypadku kary w ogóle oraz sposób jej wykonania muszą być uzgodnione z sądem lub innym właściwym organem państwa wydania orzeczenia. Częściowość uznania przejawia się w ograniczeniu zakresu wykonania orzeczenia do nałożonych obowiązków. Państwo wydania orzeczenia zachowuje jednak kompetencję zarówno w odniesieniu do ich zmiany w okresie próby (ustanowienia, zwolnienia rozszerzania, zamiany), co normalnie należy do kanonu

⁸⁸ Wyjaśniano to następująco: „Celem tej regulacji jest umożliwienie wykonania kary w miejscu stałego zamieszkania także tym osobom, które formalnie nie spełniają kryteriów przekazania. Jest to zatem przepis zwiększający uprawnienia. Należy też mieć na względzie, że w wypadku bezwzględnej odmowy uznania nakazu probacji przez sąd polski z uwagi np. na brak podwójnej karalności, obywatel polski skazany przez sąd innego państwa członkowskiego UE będzie zmuszony do wykonania nałożonej na niego kary za granicą. Z reguły uniemożliwi mu to powrót do kraju oraz będzie łączyć się z wyższymi kosztami niż gdyby kara wykonywana była w miejscu jego pobytu, czyli w Polsce (wyższe koszty utrzymania za granicą, koszty zamieszkania etc.). Tym samym sytuacja obywatela polskiego skazanego za czyn niebędący w Polsce przestępstwem będzie korzystniejsza, jeżeli mimo istnienia przesłanki odmowy nadzór nad wykonaniem orzeczenia będzie sprawowany przez sąd polski niż w wypadku bezwzględnej odmowy przez ten sąd przyjęcia orzeczenia do wykonania”. Por. *Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw*, druk sejmowy nr 4583/VI z dnia 17 sierpnia 2011 r.

działania będących w kompetencji państwa wykonania, jak też co do zarządzenia wykonania kary warunkowo zawieszanej, odwołania warunkowego zwolnienia czy też orzeczenia kary zastępczej, z czego każde państwo wykonania orzeczenia ma prawo się zwolnić. Przepis ten stanowi implementację art. 11 ust. 4 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW.

Zgodnie z art. 611uh § 2 k.p.k. w wypadku, gdy dalsze wykonywanie orzeczenia nie jest możliwe z przyczyn faktycznych lub prawnych, na sądzie spoczywa obowiązek:

- 1) niezwłocznego wydania postanowienia o umorzeniu postępowania wykonawczego, oraz 2) zawiadania o tym właściwy sąd lub inny organ państwa wydania orzeczenia.

2.5. Dostosowywanie kary

W ramach przejmowania do wykonania w Polsce orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim UE zachodzi potrzeba rozstrzygnięcia przez sąd następujących kwestii. Po pierwsze, określenia według prawa polskiego kwalifikacji prawnej popełnionego przez skazanego czynu, która, jak już wspomniano, pozwoli na ustalenie, czy spełniony jest warunek podwójnej karalności (szerzej na ten temat dalej). Po drugie, ustalenia czy dana kara, środek karny lub obowiązek probacyjny jest znany prawu polskiemu, a w szczególności czy figuruje na liście przewidzianej w art. 611ud § 1 k.p.k. oraz czy jego wymiar, a także czas trwania okresu próby lub dozoru zamyka się w granicach przewidzianych przez prawo polskie dla analogicznych środków. Innymi słowy, czy orzeczenie sądu zagranicznego może być wykonane w Polsce wprost, czy też musi być poddane zabiegom adaptacyjnym. Po trzecie, czy w orzeczeniu określono karę zastępczą lub inną sankcję, która będzie miała zastosowanie w razie niepomyślnego przebiegu okresu próby. W związku ze złożonym przez RP zastrzeżeniem w trybie art. 14 ust. 5 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW, od tych ustaleń zależeć będzie zakres przyjęcia orzeczenia do wykonania. Przy przejściu orzeczenia probacyjnego do wykonania rozstrzyga się także kwestię, czy na poczet podlegających wykonaniu w Polsce kar, środków lub obowiązków probacyjnych należy ewentualnie zaliczyć okres rzeczywistego ich wykonywania w państwie wydania orzeczenia probacyjnego.

Z treści przepisu art. 611ue § 3 k.p.k. wynika, iż w sytuacji, gdy przejęciu podlega kara lub środek, która z uwagi na rodzaj jest nieznaną polskiej ustawie oraz w sytuacji, gdy przejęciu podlega obowiązek probacyjny, którego sposób wykonania jest nieznaną polskiej ustawie, sąd określa podlegającą wykonaniu karę, środek lub obowiązek według prawa polskiego. Oznacza to, że sąd powinien w miejsce nieznanego prawu polskiemu kary, środka lub obowiązku określić przewidziany przez polską ustawę karną rodzaj kary lub środka albo sposób wykonania danego obowiązku. Warto jeszcze zwrócić uwagę, że w przypadku, gdy środkiem probacyjnym nieznaną ustawie będzie środek związany z leczeniem, nie jest konieczne jego dostosowywanie do prawa polskiego, lecz możliwa jest na podstawie art. 611ug § 3 pkt 10 k.p.k. odmowa wykonania orzeczenia probacyjnego przewidującego taki środek.

W Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW przewiduje się dwa możliwe zakresy wykonania zagranicznego orzeczenia. Po pierwsze, uznanie i przejęcie do wykonania orzeczenia w całości, co wydaje się stanowić regułę. W aktach spraw poddanych analizie znajdowały się tylko tego rodzaju rozstrzygnięcia. Oznacza to, że w państwie wykonania nie tylko egzekwuje się wywiązywanie się przez skazanego z nałożonych na niego obowiązków, włączając w to dokonywanie w miarę potrzeby ich zmian oraz wprowadzanie modyfikacji okresów zawieszenia lub dozoru. Państwo wykonania zobowiązuje się również do podejmowania dalszych decyzji, gdy osoba skazana nie przestrzega warunku zawieszenia lub obowiązku wynikającego z kary alternatywnej lub gdy popełni ona nowe przestępstwo. W takiej sytuacji zarządza się „odwieszenie” kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz uchyla decyzję o warunkowym zwolnieniu, a także nakłada i wykonuje zastępczą karę pozbawienia wolności w przypadku nieprzestrzegania ograniczeń wynikających z kar alternatywnych lub kar warunkowych. W konsekwencji skorzystania przez RP z możliwości złożenia zastrzeżenia w trybie art. 14 ust. 5 Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW ograniczono zakres wykonywania zagranicznych orzeczeń w Polsce do pierwszej z wymienionych sytuacji. Jeśli chodzi o decyzje podejmowane w razie niepomyślnego przebiegu okresu próby uchylono swoją właściwość co do określania kar zastępczych, wyrażając równocześnie gotowość ich wykonywania w sytuacji, gdy zostały z góry określone w orzeczeniu skazującym. Wynikało to z uznania, że wymiar ewentualnej kary, czy to zastępczej,

czy orzekanej w wyniku podjęcia postępowania warunkowo umorzonego, powinien stanowić wyłączną prerogatywę państwa wydania⁸⁹.

W związku z tym w art. 611ue § 4 k.p.k. przewidziano, że jeśli w orzeczeniu nie określono zastępczej kary pozbawienia wolności, która ma być wymierzona sprawcy w wypadku niewykonania nałożonych obowiązków lub podjęcia warunkowo umorzonego postępowania, sąd orzeka tylko w zakresie nałożonych w orzeczeniu obowiązków. W praktyce pojawiły się wątpliwości co do sposobu rozumienia treści zarządzenia w przedmiocie wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem.

⁸⁹ Na sądzie polskim ciąży jedynie obowiązek poinformowania właściwego organu państwa wydania o wszelkich okolicznościach mogących skutkować podjęciem takiej decyzji, na co wskazuje odwołanie do art. 611ub § 2 k.p.k.

VII. Uwagi końcowe

Wydanie Decyzji ramowej 2008/947/WSiSW stanowiło istotne uzupełnienie dotychczasowych instrumentów unijnych w tym zakresie. Treść omawianej decyzji ramowej, jak również sposób jej ujęcia, pomimo drobnych mankamentów, dowodzą, że możliwe jest znalezienie wspólnego mianownika dla różnych systemów probacyjnych obowiązujących w poszczególnych państwach członkowskich UE. Jest to szczególnie warte podkreślenia w sytuacji, gdy w większości tych państw krajowy system takich środków jest bardzo rozbudowany i złożony w zespół sieci wzajemnych powiązań. Często w związku z tym jego funkcjonowanie w praktyce budzi poważne trudności. Być może ustalenia pojęciowe i systematyka dokonana w omawianej decyzji ramowej przyczyni się do odpowiedniej modyfikacji krajowych katalogów środków probacyjnych i kar polegających na ograniczeniu wolności, stanowiących alternatywę dla pozbawienia wolności, co doprowadzi do harmonizacji sankcji karnych tego rodzaju.

Implementacja omawianej decyzji ramowej do prawa polskiego nie nasuwa większych zastrzeżeń. Krytykowane pojęcia występujące w przepisach rozdziału 66h i 66i k.p.k. (jak np. miejsce stałego pobytu) występują również w pozostałych przepisach k.p.k. stanowiących implementację innych decyzji ramowych. Z tego względu, jeśli postulować ich zmianę, powinno to nastąpić w ramach szerszej reformy przepisów wdrażających unijne akty prawne. Z pilnych kwestii, wymagających uzupełnienia, postulować należy wskazanie w treści przepisów k.p.k. celów instytucji wzajemnego uznawania orzeczeń probacyjnych i kar alternatywnych. Potrzebna też jest zmiana ujęcia niektórych przesłanek odmowy (zwłaszcza przewidzianej w art. 611ug § 1 pkt 4 k.p.k.), a także dostosowania przepisów rozdziału 66h oraz 66i k.p.k. do zmian kodeksu karnego w zakresie kar i środków karnych, obowiązujących od 1 lipca 2015 r. Warto też ujednoczyć terminologię, a zwłaszcza świadomie dokonywać wyboru, kiedy używa się określenia „skazany”, a kiedy „sprawca”.

Badania praktyki stosowania tych przepisów potwierdziły wcześniejszą obserwację, że instytucja przekazania do wykonania w innym państwie członkowskim UE

orzeczenia dotyczącego środków probacyjnych jest stosowana niezwykle rzadko. Sytuacja nie uległa zmianie po wejściu w życie omawianej decyzji ramowej.

Mała liczba spraw, w których sądy polskie występowały do innych państw o wykonanie tam orzeczonych w kraju środków probacyjnych budzi zdziwienie, biorąc pod uwagę fakt, że np. kara pozbawienia wolności orzeczona z warunkowym zawieszeniem jej wykonania należała dotychczas do „ulubionych” kar orzekanych przez polskie sądy.

Przyczyny tego stanu rzeczy są trudne do ustalenia, zwłaszcza w oparciu o badania aktowe.

Może to być np. wynikiem tego, że sądy polskie niechętnie orzekają wobec cudzoziemców kary probacyjne, z uwagi na potencjalne trudności z ich wykonaniem w kraju oraz obawami, że przekazanie orzeczenia do wykonania w kraju stałego miejsca zamieszkania skazanego wymaga dużego nakładu pracy i czasu. Konieczne bowiem jest wtedy ustalenie, gdzie skazany ma stałe legalne miejsce pobytu, czy tylko aktualnie tam przebywa oraz wymagane jest przygotowanie obszernej dokumentacji do przekazania. Często takie przekazanie wiąże się też ze sporymi kosztami, gdyż z reguły zaświadczenie wymaga tłumaczenia na język państwa wykonania orzeczenia. Może też być skutkiem niewystąpienia przesłanek do takiego wystąpienia (sprawca musi przebywać w miejscu swego stałego legalnego pobytu, albo wyrazić zamiar powrotu tam). Może też wynikać z obawy, że przekazanie sprawy nie będzie miało charakteru ostatecznego, gdyż państwo wydania orzeczenia zawsze może otrzymać sprawę w trybie zwrotnym, zwłaszcza gdy państwo wykonania zastrzegło, że nie będzie podejmowało decyzji w przypadku naruszenia przez skazanego obowiązków próby lub uchylania się od odbywania kary wolnościowej.

Nie jest wykluczone, że rzadkie stosowanie tej instytucji wiąże się z charakterem przestępstw, za które są one orzekane. W odróżnieniu od przypadków, w których orzekane są kary bezwzględnego więzienia, z reguły chodzi tu o drobne przestępstwa. Nie bez znaczenia jest też fakt, że wykonywanie kar niezwiązanych z pozbawieniem wolności jest znacznie tańsze. W związku z tym nie ma takiej presji

społecznej na przekazywanie orzeczeń do wykonania do kraju stałego pobytu skazanego, jak w przypadku kary pozbawienia wolności⁹⁰.

Sytuacja ta wymaga bliższej analizy, której przeprowadzenie nie było możliwe w ramach badań aktowych. Powinna ona uwzględniać strukturę przestępczości oraz strukturę skazań odnoszącą się do cudzoziemców w Polsce. Wprawdzie przekazanie może dotyczyć również obywatela polskiego stale zamieszkałego legalnie w innym państwie członkowskim UE, identyfikacja jednak tej grupy osób jest niemożliwa w związku ze sposobem zbierania danych statystycznych dotyczących przestępczości.

Pożądane byłoby również uzyskanie analogicznych informacji z tych państw unijnych, do których najczęściej emigrują Polacy. Analiza ta powinna również uwzględniać wywiady z sędziami zmierzające do ustalenia, czy wobec cudzoziemców w Polsce orzekają kary i środki probacyjne, a jeśli nie, to dlaczego.

Nie jest również wykluczone, że rzadkie korzystanie z możliwości przekazania orzeczenia probacyjnego do wykonania w innym państwie członkowskim UE wiąże się z małą świadomością takiej możliwości.

Z tego względu ważne jest stałe upowszechnianie w państwach członkowskich UE informacji o tym mechanizmie wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, nie tylko wśród sędziów, prokuratorów lub kuratorów sądowych, ale także wśród ogółu społeczeństwa, w tym również skazanych.

⁹⁰ Zwraca na to uwagę R. Kierzyńska, *Wzajemne uznawanie środków probacyjnych i kar alternatywnych...*, s. 89.

Lista wykresów

Wykres 1

Liczba wniosków o uznanie orzeczeń probacyjnych przekazanych przez Polskę do państw członkowskich UE

Wykres 2

Przekazania/odmowy przekazania/inne formy zakończenia postępowania we wnioskach o uznanie orzeczeń probacyjnych skierowanych przez państwa członkowskie UE do Polski (rozdział 66h k.p.k.)

Wykaz załączników

Załącznik nr 1 – Formularz ankiety,

Załącznik nr 2 – Łączna lista akt spraw poddanych analizie w ramach prowadzonych badań z zakresu uznania orzeczeń probacyjnych skierowanych przez Polskę do państw członkowskich UE w terminie do dnia 31 marca 2015 r. (rozdział 66h k.p.k.),

Załącznik nr 3 – Kary oraz środki karne we wnioskach z zakresu uznania orzeczeń probacyjnych skierowanych przez Polskę do państw członkowskich UE (rozdział 66h k.p.k.),

Załącznik nr 4 – Łączna lista akt spraw poddanych analizie w ramach prowadzonych badań z zakresu uznania orzeczeń probacyjnych skierowanych przez państwa członkowskie UE do Polski w terminie do dnia 31 marca 2015 r. (rozdział 66i k.p.k.),

Załącznik nr 5 – Kary oraz środki karne we wnioskach z zakresu uznania orzeczeń probacyjnych skierowanych przez państwa członkowskie UE do Polski (rozdział 66i k.p.k.).

Załączniki

Załącznik nr 1

Formularz ankiety

Praktyka w zakresie wystąpienia państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia probacyjnego – **rozdział 66h oraz rozdział 66i k.p.k.**

WNIOSKI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ W ZAKRESIE WYKONANIA ORZECZENIA PROBACYJNEGO	
0. Numer kwestionariusza	
1. Sygnatura akt	
2. Państwo, do którego Polska wystąpiła z wnioskiem o uznanie orzeczenia probacyjnego (rozdział 66h k.p.k.)	
3. Sąd polski, który wystąpił z wnioskiem o uznanie orzeczenia probacyjnego (rozdział 66i k.p.k.)	
4. Państwo członkowskie UE, z którego Polska otrzymała wniosek o uznanie orzeczenia probacyjnego (rozdział 66h k.p.k.)	
5. Organ państwa członkowskiego UE, który wystąpił z wnioskiem o uznanie orzeczenia probacyjnego w Polsce (rozdział 66i k.p.k.)	
6. Rodzaj kary i środka probacyjnego	
7. Wysokość kary i środka probacyjnego	
8. Czy była zgoda skazanego na przekazanie?	
Tak	Nie
9. Czy był wniosek skazanego na przekazanie?	
Tak	Nie
10. Uzasadnienie wniosku	
8. Data postanowienia o dopuszczalności	

przekazania/przyjęcia do wykonania kary	
9. Rezultat, postanowienie w zakresie dopuszczalności przekazania/przyjęcia do wykonania kary	
10. Uzasadnienie postanowienia w zakresie dopuszczalności przekazania/przyjęcia do wykonania kary	
11. Czy w aktach sprawy znajduje się zaświadczenie?	
Tak	Nie
12. Czy w aktach sprawy znajduje się poświadczony za zgodność z oryginałem orzeczenie?	
Tak	Nie
13. Czy wystąpiły braki informacji uniemożliwiające podjęcie rozstrzygnięcia w przedmiocie wykonania orzeczenia o wykonaniu kary pozbawienia wolności, powodując konieczność uzupełnienia dokumentacji?	
Tak	Nie
14. Jeżeli tak, czy miało miejsce występowanie przez sąd do właściwego sądu lub innego organu państwa wydającego o uzupełnienie informacji w zaświadczeniu i orzeczeniu?	
Tak	Nie
15. Termin został określony na uzupełnienie informacji (w dniach):	
16. Czy określony termin na uzupełnienie informacji został dotrzymany?	
Tak	Nie
17. Jeśli nie, to z jakiego powodu?	
18. Jakie informacje dodatkowe otrzymano i czy miały one wpływ na wydanie postanowienia?	

19. Czy doszło do wydania postanowienia w przedmiocie wykonania orzeczenia na podstawie informacji przekazanych wcześniej, bez uzyskania informacji uzupełniających, o które wnoszono?	
Tak	Nie
20. Czy w toku realizacji wniosku o wykonanie kar o pozbawieniu wolności miała miejsce współpraca z organami innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej?	
Tak	Nie
21. Jeśli tak, kto i do kogo się zwracał?	
22. Czy współpraca ta miała charakter bezpośredni?	
Tak	Nie
23. Czy były powtórne kontakty? Jeśli tak, jaki jest ich rezultat?	
Tak	Nie
24. Czy w toku realizacji wniosku o wykonanie orzeczenia probacyjnego miała miejsce współpraca w ramach Europejskiej Sieci Sądowej?	
Tak	Nie
25. Jeżeli tak, na czym polegała?	
26. Jak wyglądała współpraca w zakresie uzyskiwania dodatkowych informacji poza Europejską Siecią Sądową? Czy były jakieś problemy we współpracy?	
Tak	Nie
27. Data wydania zaświadczenia o wykonanie orzeczenia probacyjnego	
28. Data wydania orzeczenia	
29. Inne okoliczności istotne dla sprawy:	
30. Czy osoba skazana osobiście stawiła się na rozprawie?	

1. Tak	2. Nie
3. brak danych	
31. Jeżeli nie, czy osoba ukarana została:	
1. Poinformowana o obowiązku stawienia lub	2. Oświadczyła, że nie kwestionuje słuszności zarzutów?
3. Brak danych	
32. Czy w aktach sprawy znajduje się informacja o niewłaściwości sądu do rozpatrzenia wniosku o wykonanie orzeczenia probacyjnego?	
Tak	Nie
33. Jeśli tak, to czy znajduje się informacja o przekazaniu wniosku do właściwego sądu?	
34. Jeśli tak, to, z jakiego powodu doszło do przekazania?	
35. Data pierwszego posiedzenia	
36. Czy na pierwszym posiedzeniu zapadło postanowienie o wykonaniu orzeczenia probacyjnego?	
Tak	Nie
37. Jeżeli nie, czy miało miejsce odroczenie posiedzenia?	
Tak	Nie
38. Jeżeli tak, z jakiego powodu?	
39. Czy była konieczność uzupełnienia dokumentacji o brakujące informacje?	
Tak	Nie
40. Jeżeli tak, o jakie?	
41. Inne podjęte czynności:	
42. Jeżeli nie, data drugiego posiedzenia	
43. Skutki drugiego posiedzenia	
44. Jeżeli nie, daty kolejnych posiedzeń/odroczeń (daty/powody)	

45. Czy miał miejsce przypadek odmowy wykonania orzeczenia probacyjnego?	
Tak	Nie
46. Jeżeli tak, jaki?	
47. Data wydania postanowienia w przedmiocie wykonania orzeczenia probacyjnego	
48. Czy wystąpiono z zażaleniem na postanowienie w przedmiocie wykonania orzeczenia probacyjnego?	
Tak	Nie
49. Jeżeli tak, kto wniósł zażalenie?	
50. Jeżeli tak, data złożenia zażalenia:	
51. Jeżeli tak, skutek zażalenia:	
52. Czy miało miejsce umorzenie postępowania?	
Tak	Nie
53. Jeżeli tak, z jakiego powodu?	
54. Czy miało miejsce pozostawienie sprawy bez rozpoznania?	
Tak	Nie
55. Jeżeli tak, z jakiego powodu?	
56. Data dokonania przekazania osoby:	

Załącznik nr 2

Łączna lista akt spraw poddanych analizie w ramach prowadzonych badań z zakresu uznania orzeczeń probacyjnych skierowanych przez Polskę do państw członkowskich UE w terminie do dnia 31 marca 2015 r. (rozdział 66h k.p.k.)

- Sąd Okręgowy Bydgoszcz – 1 sprawa – III Kop 133/13,
- Sąd Okręgowy Gorzów Wielkopolski – 3 sprawy – II Kop 10/13, II Kop 181/12, II Kop 19/14,
- Sąd Okręgowy Jelenia Góra – 2 sprawy – III Kop 56/14, III Kop 42/12,
- Sąd Okręgowy Kraków – 1 sprawa – III Kop 124/14,
- Sąd Rejonowy Nowy Targ – 2 sprawy – II Ko 453/06, II Ko 1251/13,
- Sąd Okręgowy Poznań – 4 sprawy – III Kop 60/13, III Kop 21/14, III Kop 281/13, III Kop 207/13,
- Sąd Okręgowy Warszawa – 1 sprawa – VIII Kop 161/14.

Załącznik nr 3

Kary oraz środki karne we wnioskach z zakresu uznania orzeczeń probacyjnych skierowanych przez Polskę do państw członkowskich UE (rozdział 66h k.p.k.)

Rozdział 66h		
Wysokość i rodzaj kary lub środka karnego	Nr sprawy	Sąd
1 rok pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat + zobowiązanie do naprawienia szkody poprzez zapłatę pokrzywdzonym kwoty 3200 zł oraz 18 000 zł	II Ko 453/06	SR Nowy Targ
kara łączna 1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat + zobowiązanie do naprawienia szkody w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się wyroku poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonych kwoty 5800 zł	II Ko 1251/13	SR Nowy Targ
4 miesiące pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat + dozór kuratora	III Kop 124/14	SO Kraków
1 rok pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 5 lat	III Kop 56/14	SO Jelenia Góra
3 lata i 2 miesiące pozbawienia wolności + środek karny w formie przepadku równowartości korzyści z popełnienia przestępstwa 20 000 zł	II Kop 19/14	SO Gorzów Wielkopolski
3 lata i 10 miesięcy pozbawienia wolności + 150 stawek dziennych po 20 zł grzywny + środek karny – przepadek równowartości korzyści majątkowej w kwocie 10 000 zł	II Kop 10/13	SO Gorzów Wielkopolski
6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania	II Kop 181/12	SO Gorzów Wielkopolski
10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat	III Kop 133/13	SO Bydgoszcz
10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat oraz kara grzywny	VIII Kop 161/14	SO Warszawa
1 rok pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 4 lat	III Kop 60/13	SO Poznań
2 lata pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 5 lat	III Kop 21/14	SO Poznań
4 lata pozbawienia wolności + środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 8 lat	III Kop 42/12	SO Jelenia Góra
środek zabezpieczający w postaci bezterminowego umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym	III Kop 281/13	SO Poznań
1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat	III Kop 207/13	SO Poznań

Załącznik nr 4

Łączna lista akt spraw poddanych analizie w ramach prowadzonych badań z zakresu uznania orzeczeń probacyjnych skierowanych przez państwa członkowskie UE do Polski w terminie do dnia 31 marca 2015 r. (rozdział 66i k.p.k.)

- Sąd Okręgowy Lublin – 1 sprawa – IV Kop 214/12,
- Sąd Rejonowy Rybnik – 1 sprawa – III Kop 4/14,
- Sąd Okręgowy Wrocław – 1 sprawa – III Kop 136/14.

Załącznik nr 5

Kary oraz środki karne we wnioskach z zakresu uznania orzeczeń probacyjnych skierowanych przez państwa członkowskie UE do Polski (rozdział 66h k.p.k.)

Rozdział 66i		
Wysokość i rodzaj kary lub środka karnego	Nr sprawy	Sąd
6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na 2 lata, warunkowe zwolnienie + oddanie pod dozór kuratora	III Kop 136/14	SO Wrocław
9 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na 2 lata próby + dozór kuratora	III Kop 4/14	SR Rybnik
3 lata pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na okres 5 lat próby + dozór kuratora	IV Kop 214/12	SO Lublin